

1029⁽¹⁴⁾

0-16

1608

(I)

Kgaoganyo 6276

F. Motubatsi

K34/120

1
58 ^b/_cNaa e bile bafe batho ba mathomo fa Afrika-Borwa?

Putšišo ye, e fatafatilwe ka kudu ka ngwaga wa 1907, go bakgalabje ba mephatho ya Manala a Mampuru Sekwati Thulare le wa Madikwa a Kgoloko Sekwati Thulare le ba mphatho wa Makgola a Kgagudi Sekwati Thulare. Gomme ka moka ga yona mephatho ye, e fo ba ntšu le tee le ba rego bomakgolo ba bona ba be ba re: batho ba mathomo ga ditšhaba di šuhlegile mehleng ya Alexander 320 B.C. monna yo wa senatla ba re ke yena a go hlokiša batho khutšo mo leagong la Dzimbabwe, ka tlhathollo ba re ke kua Bokgalaka moo merafo ya mothomoso ba kilego ba dula ntshe ka bontšhi bja matšatši. Taodišo ye e kwana le ditaodišo tše dingwe tše ngwadilwego ke bangwadi ba ditiragalo tša Testamente e mpsha. Bakgalabje ba, ba be ba re motho wa motho(mathomo?) ya(yo?) ba kwelego (go) laodišwa ke(ka?) yena ke kgoši Monomotapa, gomme yena ba ba re moo go yena go tšwilego Barwana (Bushmen) gomme go Barwana gwa tšwaa Mahoton-tote, ditšhaba tše, ba tsibja bagologolo ba Aferekaborwa(Afrika-Borwa); mmala ba batho o sehlafetše boponega.

1609 Rena ka moka re thubagantšwe marupi a Bokgalaka kgale, kgoši e kgolo Tsulu le balatedi ba gagwe a šwahla ka labohlabela-tšatši, kgoši Ledimo a šwahla ka labodikelatšatši. Rena ka moka re ditlogolwane tša Ledimo: Bahurutsi, Barolong, Bahlaping, Batšwana, Bakgatla, Bapedi, Basuto. Go na le felo mogongwe ba re Ntshwanatšatši, ke ina la thabana kua lefaseng basotho ba gaMošhwešhwe ke mowe ge bontšhi (bo) gumilego ntshe, ke ge go šala sehlophanyana sa Basotho gomme bona tiragalo ya bona e ba tlhatholla ka botlalo go se nago kutamo, "gala" goba thoma. Bapedi - Bakgalabje ba, ba re dikgoši tše kgolo tše kilego ba akaretša pušokgo-

bano, e kile ya ba kgoši Nokolwane, kgoši Phogole (yo ba re ke kgoši ya khutšo), kgoši Tabane.

Ge re fatafatiša re botšišiša, go hwetšagala gore kutu ya Bakgatle(sic) ke Batšwana gomme Bapedi ba Lellelateng ke Bakgatla ba Motšha gomme ka nyalelano le kgobano ya madi a Bahlaping le Barolong le Bahurutsi re setšhaba setee le mmolelo wa rena ga o tlogelane kudu, re fo gakana fa: ho, e le gore Bapedi ke go; Limo, e le gore Bapedi ke Dimo.

Ge re tšwelapele, re kgonthiša go ba le tsebo le tlhaologanya(sic), ka mabapi le Bakgalaka, re kwešiša ka moka re feletše re etšwa Bokgalaka; re palelwa ke tiragalo ya Beibele. Ga re latiša medu le makabe a ditšhaba le ditšhabana fa go Genesi, ga go hwetšagale botšana (sic) gore naa makabe ka botlalo e be e le barwa ba bomang ba go thelega motse wa Zimbabwe? Ke gona fao mararankodi a hlolegilego ntshe ka baka la tlhokafalo ya mongwalo wa segologolo wa letloko (mongwalo wa kgale)(parchment). Mehlang yeno letloko ke mathakga a go dira dithetho le matšhepiša(sic) a matlalo a dibatana, se; bonagatša tsebo ya letloko e be e le thuto
 1610 ya mongwalo wa go bolabola ka dikana tša methalatšana ya go setwa ka tšhipi godimo ga letlalo. Bjalo, rena Bapedi re gakantšhitšwe le go timelelwa gore dikana tše tša letloko e be e le ditlhaka tša mmolelo, ka gore re hweditše borrawešu, borakhukhu ba bona ba sa tsebe selo ka letloko; mehlang yeno re diphapharegi, ke ka baka leo re ka se tlogelego leina la ngaka moruti Merenskey, senatla sa lefase la Bopedi - mogotetši wa ebangedi le mohlabolodi wa thuto ya maletere (alphabets). Ge mehlang, re lebalebela mahuba a meso, re gopola senatla Alexander Merenskey, re re ruri ke yena montshepetšabošego bja rra o lebogwa go fihlilwe khutšong. Mo go dikgapetla tša Thamaga ya Mabjana, ga di lebale go bolela ka mohlom-

phegi yo wa lentšu la ebangedi ya Jesus Kristus; ba fo swana baaroši ba pušo ya kgoši Sekhukhune sa pele le ba mehleng ye ya kgoši(chieftain - sic) Morwamotšhe le seantlo Mankopodi Thulare, 1958.

Lehono kgošigadi e duba maraga, e tlalelong gore a matsolwana ke anega kae gomme e le gore boanegelo ke phaphathi, ngwana wa Sekhukhune e lego James Mabowe o fsietše tsela ye ya go tsena pušong ya Kakaretšo ya Lebowa. Bapedi goba Marota, kwang! Le hiwaeng tseebe le thaetše! Kgoši Frank Shikwane Maserumule le kgoši Mankopane (George) Komane Mankopane Ntšhabeleng le kgoši Stephen Potlaka Nkwane Phasha le kgošigadi Victoria Thorometšane Dinkwanyane le kgoši Michael Morewane Riba le kgoši Chwene, naa ditlogolo ba tlo reng ka bona?

1611 Ka go rahunyetše(sic) pele, ka dikgapetla tše tša Thamaga ya Mabjana, elego palo masomepedi le ntowe, mahlatsa ka ngwaga woo 1921; ka hwetša banna ba pelotheri ba sa kunyakunya leagong la Marota Mohlaletse: tiragalo le ditaodišo tša Bahlakwana di ka be di ile uwe di tšerwe ke feefe, gwa se be bjalo; ka hwetša mothomotho wa bathobatho; kgoši Sekhukhune II, ngwana'a Morwamotšhe a ba le leletlo(pelobose), e le ka baka la mohola wa Mmušo wa Repabliki I ya Afrika-Borwa o mo diretšego wona, ka go mo latswiša thuto ya mangwalo aa! E re gape ge re gopola pelodibonakgole ya peresitente Stephen Johannes Paul Kruger a bonwa bjaleka morongwa wa Jehofa Modimo tlhakudišong ya Aborahama le Lota mohla wa tshenyego ya Sodoma le Gomora.

Theetša! Mapitimetše morwa Makgata a reta a leboga mohlomphegi morena Piet morwa wa Joubert a re: "Maune ba itše ba mo iša Mašegerepe kganthe ba iša ngwana Morwamotšhe go rutwa bohlaale." Ka go riteletša kgaoganyo ye, pelobotswadi bja mosadi

1611 wa Masoka, Thorometšane II, ga se a ke a eba le pelo ya sekgupi, ge Mmušo o gapela Sekhukhune II le barwarragwe ka ngwakong wa thuto, gomme a fo swana le wa pelodibonakgole. Moya wa Modimo Ramatlaohle wa mo utullela mobathata(sic) a a ukametšega, mehla le mabaka a ditšhaba ka moka tša Afrika-Borwa godimo ga mothomose; ka tlase ga lefego goba lehwafeng la mothomošweu.

Phišegelo go kgošigadi Mankopodi Thulare

(Ke Bauba a Ngwato a Bauba;)

Edward M.E. Motubatsi.

Naboomkoppies No.398

Mahlako a Phaahle a Hlabirwa:

Ke thabile ka kudukudu, ka gare ga pelo le moya waka badimong, go kwa ka tshebedi le ka mokgomana James Mobowe Sekhukhune gore wene o eme ka maoto a boenyatšo(sic) go amogela pušo ya Kakaretšo ya Lebowa e lego boipušo. Ke tlo leboga ka pelo e tšhweu, ge o ka phethagatša powelano le bohle ba bego ba tšhirugile seatla sa baaroši ba gago menyaga ye lesome 1958 - 1968. Bjalege, lemoga batho ke badimo, o swarelane nabo ka boikokobetšo; le ge bafuri ba gago ba thulamišitše batho kuwa bodulabahu le ditshenyegelo tše kgolo ka bahlanka ba gago.

Gopola gore, ka moka ba re sa phelago, re bafiti(sic) mo mekutwaneng ye, re swere leeto la go yaa re sa bowe gona kuwa - badimong ba Modimo.

Ke Bauba a Ngwato a Bauba.

E.M.E. Motubatsi

Bogwaša
20/2/68

Malapa a bagologolo a be agiwa bjang kaang(sic)?

Borrawešu ba be ba re kgonono ya bona ka mehla, e be e fo ba marumo le go hlaselwa; ke ka baka lewo meago goba leagelelo la malapa a bona ba dikološetša ka mafawo(mafao); e be e le (e)ng? Monnate, lapa ga le sa agelelwa, ke botsopja le kgobošo le dikwero go bohle ba leagong le(sic) geno; goba motse wa geno ka bopara(sic).

Naa a afa lapa lewo le sa agelelwa, le na le monna le mosadi, goba ke letlawaa? Aowaa beng ba lona ba gona gomme bona Mothepang, šola o huduwa bušwa ihoe. Naa batho ba lapa le, ke digole goba difofu? Aowaa, kgolofalo le bofofu ga di gona go bona, ga e se bobudu(sic) le botlatla le botagwa; bana(baana) ba bona ba ja ditšhila tša masetlapelo.

a) Moagelo wa lefawo goba mokgwa wa leago le(sic) lefawo ke sedikodiko, le ge mathoko a mang go be le dikutlwano mo a gahlanago ntshe le le-bo(sic) Pheladi goba labo Segwarihle.

b) A agiwa ka mahlaka a mabele, tša(sic) maotša le mahlakanoka a khwiting ya Lepellane le Lepelle le Tubatse; a mangwe mafawo agiwa(sic) legokgo ka dithupana tša mehlare ye se nago meotlwa go swana le mpharatshwene le ye mengwe ya dithollwana: moretlwa, mogoto le mogwane le moroobe le mehlašana e botsana ya dithabeng e swanago le thobega.

c) Mafawo agiwa bothakga bjo bogolo, gore mang le mang, ga tsena ka sefero o lebelela meagelo ya lefawo, go na le basadi ba dithakga bawo ba tsibjago ; le meagong ya diphawo tša lapa la mošate.

d) Diphawo di tšhepišwa ka phahlelo ya mahlakanoka, le mekgwa ya lephekaganyo dipherwaneng tša ka mafuri; le tša meletsee ya

difero di epetšwe gabotse go kgahliša balebeledi(mahlontebe).

e) Mogoto ke wo mongwe, wo o kgabišago mabalelo go mafawo a mahlakanoka; ka basadi ba dithakga.

f) Diphawo e kile ya ba bolokwane bja malapa mehleng ya borrawešu, mehleng yeno ka baka la khufafalo le go hlokafala ga dipula le pelagano ya setšhaba, noka ya Lepellane le dinokana tše ntšhintšhi lehlakanoka le hufile le mehlahla ga e sa mela; go šetše bogaga fela, nke ke ge di fetile (le) bagologolo kganthe aowaa!

g) Legookgo: moago wa lefawo la legokgo, borrawešu ba be ba sa o kganyoge, ka gore o palediša lešwahlo ge manaba a le rakeletše, ba be ba riano.

h) Medutudu ye mehleng ye, e rategago ga se ka baka la go e bona botse aowa; ditemo ga di sa le gona le mabele le maotša a bunwa ka dikga tša nywaga, ke ka mokgoo batho ba kgologilego medutudu.

1615 i) Medutudu e be e se setlwaelo sa bommawešu, eupša mehleng yeno e lemogilwe e le moholo(sic), le ge nebu ya naga e sa swane; le ga go le bjalo e ratega kudu ka malapa ka moka mehleng yeno. E bile medutudu, e tšeya mengwaga e sa eme gabotse le ka ngwaga ya dipula ga e hlokomelwa ka go dula e kguphiwa ka boloko; mehleng yeno ba tsogago gaye e kguphiwa le go ritelwa ka samente ya Sekgowa. Rena Bapedi re be re ritela ka mabušane le mogaudi, gomme e kgabi-swe ka makgwayi ka maloko a dikgomo goba dihuswane; a gobanywa le molora wa sebešo.

j) Mekgwa ya mesehlelo ya dikgoro le malapa, ke go phekaganya pheko goba kokotela fase go akalalelwa ke bohle batseni ka mosehlelo woo goba sefero seo(sewo); mogongwe pheko ya go phema diphaabašemane, e kgokelelwa lenting goba lebabu gomme e tlamelelwe mafateng a matelele go ukamela mosehlelo wa kgoro. Molaetšo wa

1615 tumelwana, ya sewo ke go bonagatša gore; ^{K34/120} kgoro ye ke ya monna
wa bannanna ba dikotse; ke dihlegerekgole tša borrawešu ba di
bonego le go rutwa ke borrafo, tlogetšwego(sic) ke borakhukhu ba
bona; ba mehleng ya bogologolo ge go sa agilwe gaye Mogokgomeng
Tubatse.

1616

Kgaoganyo 629(11)

Motse wa Bogwaša wa kgoši Motodi

Ka diphetogo tša mehla le mabaka, baswa ba tlo rata gore ba be le tsebo, gore naa yo Motodi, bjale ka ge e le yo mongwe wa barwa ba kgoši Sekhukhune wa bobedi; o tllile bjang go tlo aga fa Naboomkoppies No.398; neng ka baka la enng?

Phutshišo(sic) ye, e kgwathilwe gomme i(sic) bile e hlokefaditše mongwadi wa dikgapetla tša Thamaga ya Mabjana; gammogo le mokgomana James Mabowe Sekhukhune. Mohlalifi(sic) yo mongwe wa mongwadi wa ditabana tša mpherefisana wa Mohlaletse wa 1958-1965 - mohlalifi yo wa ramošweu - o ngwadile gore barakiwa ba be ba tsentše seatla ka sešegong sa setšhaba. Ramošweu yo, o buditšwe(sic) ke motho wa bokhuduthamaga bja go goboša moetapele wa Marota a mono Tubatse, rena Marota a kgoši Motodi, re rakilwe Mohlaletse ka lebaka la go inamela molao wa Mmušo wa Repabliki II ya Afrika-Borwa, wa kgoweletšo ya thelego ya boipušo go dilete le maleme a Afrika-Borwa; gomme baaroši ba kgošikgolo Morwamotšhe le (seantlo) kgošigadi Mankopodi ba re reela leina, ra bitšwa Marenjere ke gore bahlanka ba ga Molema(molimi). Mono Bogwaša motse wa mošate wa Marota o agilwe patogeng ya thabana e bitšwago Madinoga maruping a kgoši Moukangwe morwa wa Thobejane. Naga ye, re e gafetšwe ke baMmušo ba kgoro ya Merero ya Babaso ka ngwaga wa 1963 ka seatla sa mohlomphegi morena Lizamore, komsasa wa ga Sekhukhune 1963-1968.

Moo, Thamaga ya Mabjana e re mongwadi wa kgobošo ye, o gubušitše(sic) Makhuduthamaga a Mohlaletse, lehono ba a kutlakutla ba re diphofa ro(sic) uta kaye? Ba bolaile barwa (ba) Thulare Babinanoko le Batau, ba tshumile malapa a barwa ba Sekhukhune le Motubatse, lehono ba bonwa e le barwadi ba seroto sa botlatla; e bile ba lewa ke dihlong; boipušo ke sehlora le matla a ditšhaba

ka moka tša lefase le. Lefase le tekateka le gadibetša boipušo, Babasweu le Babaso, baaroši ba setšhaba sa Bopedi le eme kaye lehono? Tlogelang go laodišetša boRamošweu maka, boifang badimo, ka kudukudu Sekhukhune le Leganabatho le sentšego motse wa bona; mohlomong le re ba hwile ba timeletše ba tšere(sic) ke phefo nnangi! Seema se sengwe, sa borrawešu se re: "Ngwana (wa) tadi hlalefa sefu se railwei" Hee! Lena makhuduthamaga ga le sentše gomme lehono senyollang, bainaludi(baenaludi) ke babowanalo; le a le kwa Lebowa le a bowa le re: a o ruletše wa fahlela ka bjaang bja matulwane bja kuwa molapong wa Sešime le bja molapong wa mokgalabje Makakasane¹⁾, morwa wa Nkwemasogana?

1618

Mono ga Maašakwane²⁾ a Monepe le thelele³⁾ phuri ya naawa. Re ragile modula ka serethe, re reta re boweletša re (re) agee! Mootlwa wa moselesele morwa wa Lizamore le Motsarogaphoka morwa wa Thorp. Re re kgwenene dinatla tša boipušo bja merafo ya Afrika-Borwa, se ka lebalwago ke bohlokobofodi, eupša ga e le lehu lona ga le lebalwe. Kgoši Sekhukhune wa pele, o reela mokgomana Mapitimetše Makgata leina, a re: "Ina la gago ke wene Senkgadikgomo, gomme ga o nkge kgomo tše tša batho ka moka; aowaa! Wene o fo nkgaga tša bawo ba ganago Magatiši(Mašilagatiša) ka lekopelo.⁴⁾

Nepagatšo ya Magatiši ke gore bohle ba ganago molao ba a nkgaga; mašakana a bona a tlo palega merojana kgomo di puputlilwe ke senkgadikgomo, morwa wa Makgata wa tšhweu a koma.

---

1) (sic)

2) Maašakwana alias Mmašakwane: ke leina la seema, la sereto sa Motodi - Lerota, e be e le kgošana ya mphatho wa Magasa Tubatse.

3) Thelele-phuri: naawa e paletše meetse a bela ihoo; ke James Mabowe Sekhukhune.

4) mababedi a pelego go mosadi; ge leseya le fologile mahloko a fodile go kwala lesego la haa!

5) sephatlo sa pitša ya letsopa: kgoši Sekhukhune I; "Ke re go kwiša bohloko ke khurumele - ke gore ke loma ke fodiša."

Direng, mehlodi ya ditaba; dikuwelele tša meišiši?

Kgomogadi e tsenwa ka magamong, ge mogami a e tsene ka sekeleng(šekeleng) e ya raga gomme e phume kgamelwana, bjano mogami a nyame; bana ba hlwe ka tlala, bagaditšong ba re: o sa upegile hle!

Borrawešu ba be ba re ka baka la lešoko ba re, mošimane yo ke ntšebelana, gaa tsebe ka matsenong a dikgomogadi; o dirwa ke go hlwa le banyana ga se selo - baaroši.

Pitšša! Pitšša! Ya maano Mohlaletse e phumile[†] dihlanhlwantha tšela, mabothakga ale a nama tšša mahura, di phumphane di gobane le molera le dipilo, mafego a kgoro; e fo ba thankгаа mero ya mahura le mekolela auwii! Ngwana seganagobotšwaa! Ba go laeditše seo(sewo) o ba enetšego sona, etšša morakadu o bowele morago, o gopole Mmašakwane le Mabatane le Thelelephuri le Nkwe-masogana. Mogologolo wa borakgolokhukhu, ba re a na a re: "Moitthadi o bowa le tsela ya gagwe", ga se matšatši a le Marenjere e bego e le botshwelamare bja gago Mohlaletse; di bonege! O gele-tše meetse ka leseelo sebakeng sa kooto goba moeta wa meetse, molao ga o na mogwera; mogwera wa molao e fo ba therešo le potego ke moka. Kgoši Mabowe Tseke Masemola, o itšše a hlaba seema ka koša ya mašoboro a re: Lekgowa ga le na mogwera, re bone ka "J" mokatana - mokatantšha diloka! Lemoga ge, Mohlaletse wene tatago Bopedi, o ratile go tlogela kae dilete tše tšša Sepitlamangana?

Mokgwa wa motse le leago la Marota

Mehleeng ya borakgolokhukhu le borrawešu, rena Marota le mehleeng yeno, motse o thelegwa thitong ya thaba goba thabana; se ke molao le mokgwa wa bagologolo. Ga gwa dumelelwa gore kgoro goba lapa le be ka godingwana ga patogo, go ukamela malapa a mangwe ka gobane a ka šitiša batho go etsheba(sic) ba malapa a ka tlase go lona.

Molao wa Sepedi ga o dumelele kgoro efe le efe go thelegwa mantsokaneng a thaba, mohlomong ga e se fela thaba ye e nalego(sic) boago bja setele¹⁾, gomme selete seo se sa ukamela dikgorokgolo tša Marota; go sa bonagale kgupišo go batho ga ba ethoma(sic) šoono(sic).

Mokgwa wa melao ya Bapedi e gana nnang, go mang le mang, go itira mohlapatši ka go aga patogeng go bonela motse, ke gore go utswa batho ga ba hloboletše ba sa apara ditšwaro, ge ba be ba robetše ka mafuri nakong tša bo selemo goba dithogothogo ka nyakong ya bona. Mengwako le nyakwana ya segagešu ga e na diphapuša, e fo ba nthetelegwana²⁾ ya marobalo a bana le mmago bona, ke gore bana ba lapa; ngwakwana wa polokelo ya dihlahamo le tšohle tša tlihabano, o agilwe ka thokwana, ke ka moo go robalago mong wa lapa (ka thopeng); masoganyana go robalwa mathuding. Gona ka mo thopaneng, go bolokwa le sešego sa mabele, eupša ka ntshe mollo ga o gotšhiwe; go boifiwa thoto tša bohwa bja lapa. Banna ba tsoto³⁾ ba aga le ngwakwana wa baeng le wa boeketlo(sic) bja dithopa tša babotegi goba betidi ba bakgomana, se se dirwa ke batho ba matla le kgopolo; bahlaelelwa e fo ba ka mebedi fela ka lapeng ka baka la mabošuwana. Lapa le na le dibešo tše pedi: (a) sa ka lapeng le legolo e lego madula ka moka. (b) Mafuri go na le sebešo se segolo mo go apewago bjalwa le dijo tša menyanya, sona se ba

bogolo bja meelo ya tše tharo dikgato botelele le bopara(sic) gwa lekana; a mangwe malapa dibešo di feta fawo ka malapeng a magolo. Ngwako wa lapa ke polokelo ya dilwana tša lapa: meeta, dikgoogwa, dipitšana le dithogorogo tša lapa ka moka di bewa ka mathuding a ngwako o mogolo wa lapa. Ka moka tše tsibjago(sic) le tše sa tsibjwego di bolokwa ka mathuding aa; ke ka baka lewego go sa rategego go motho mang le mang a sa dumelelwago go hlodimela go nyakurela ka mathuding a dintlo tša segologolo; ka gore ba bangwe ba beile dithuuri(sic) ka gare ga di bonwe wa di bona dinago! Ke ka baka lewo bommawešu ba bego ba re ngwana gaa tlale malapa ka moka; ga a tlwaele letee goba dibedi!

1622

Mekgwa e mengwe ya Mmawešu e be e le ya mohola, go baana ba bona ba re: (a) ngwana ga a sepele a ija maušwa ka malapeng; (b) Ngwana ga a ngwathelwe boušwa ka diatleng ka malapeng a mangwe, o tlo ba le pelope(sic); (c) ngwana a gome ge a hwetša ka Matebane ba sola boušwa; (d) bana ba hlokomologe go bapala ka malapeng goba mafuri a malapa, ba ka bonela digole le difofu le balwetši; (e) ngwana a boife go topa tša fase, o fetela(sic) ke malwetši a difetela goba dithosola; (f) ngwana a se ke a ja maganogano a ba bangwe, o fetela ke malwetšana; (g) ngwana a se ke a bapala kgaufsi(kgauswi) le sebešo sa mollo, a ka dikologa a wela ihoo.

Mehola ye, bommagorena ba be ba re laya yona, gomme borrawešu melao ya bona e be e phethagatšwa ka moretlwa; ditsebe le maele a be tlhokomelong ka mehla; maušwa re ija a digoro⁴ tša kgorong goba tša dialogane⁵)

-
- 1) godimo ga thaba, mo go alegilego ga botšana(sic) boka molalana.
  - 2) sedikodiko boka sebowa goba go swana le 0.
  - 3) motho wa seroto, sethakga - motho wa go rata le go se phalwe bjaloka mokgomana Sepadi Sekhukhune Sekwati
  - 4) maušwa a go šiwa ke banna ge ba lle kgorong.
  - 5) masogana, methepa, ga ba sa tšo aloga koma - (dark school -(sic)

Ka maina aa: Thobela - Thobejane le Mampuru

Bakgalabje ba: Mogase Motubatse le Mamothame Peetswa ba be ba re kgoši Sekwati I se se dirilego gore ka 1835 a falalele ga Ramapulana a Thobela, e bile ka go tseba tlhago ya bona; gomme ga e le borumulana bjona ga bo gona go bona. Ba re ge re ekwa bakgalabje ba bolabola, ba re Thobela e be e le leina la mogolwane wa kgoro ya sephatlo se sa ba ga Ramapulana(Ramabulana); gomme e le kgoro ye e lekanego mphatho goba khulo, mong wa kgoro ye, ga a dumedišwa ba re 'Thobela', ka leina le la gagwe bjalo ka Bauba goba Ra-Maube ga dumedišwa go thwe 'Bauba!' Gomme bjale Bauba ke le felotšwa sereto sa maina a mantšhi a Bapedi, le Barwa le Baroka le Bakone: bjale ka ge Morwamotšhe le Thulare ba fo dumedišwa ka sereto sa Bauba, le a mangwe maina a mantšhi a retiwa ka Bauba.

Leina la Thobejane ke gore bonyane, sekabosana goba sekgobokwanyana goba batho ba sekgobokwana, ba ka(sic) seleanego khulo; gomme kgopolo e latela bogolo le bonyane, ka modumo wa leina Thobela ke yo mogolo Thobejane o nene. Gape a ke re Marota a tšhabela Tswetla, ka go tseba gore setšhaba sa Tswetla ke bojane (bujane); se ka phemela batho manaba ka bontšhi bjoo. Kgošana Malekutu Thulare le ge a kile a tšwaa lesolo la moralela(modikologo), ka baka la setswalela, ga se gwa ke go eba le tšuhllano go fihlela le mehleng yeno, ga e le kgakantšho ya mmolelo goba leleme, e fo ba tlhago ya kgobelano ya merafo e megolo le e meryane; polelo e tšeeletša e ngwe ka baka la nyalano. A kere Mogašwa, Kgaphola, (Nkapula), Masemola, Nkadimeng le Phaahlamohlaka ke Barwa, go riano Thulare, o re: "Ke Barwa baaka!" E le gore setlogong sa bona ke Maswatse ba sephatlo sa Mazulu, bjalege, theeletša mantšu a mathata a Sepedi tlhabolong ya kgaala ya molomong(pronunciation)

wa bona; e bile mantšu a mangwe a kwana kudu le leleme la Sepedi ka botlalo(bontšhi).

Bjaloge, wene mmadi le moithuti wa Thamaga ya Mabjana, mogwahle ga e ke e re mehleng yela e tlogo, o hlathollele baithuti gore, Mampuru le Mapurunyane le Mpuru, yo mogolo ke mang goba ke bana ba monna le mosadi; lemoga segageno leina goba maina a tlišwa ke nyalano; ga se ka go belegwa ka mosadi o tee, aowa! Ge ekabe maina a latelana gona Leminane, mmago Thulare, a ka be a belege Dikotope le Dikotopana gomme ga go ka mokgoo, ke Dikotope le Thulare (Sepitlamangana). Leina le la Thobejane le relwa ke Lellelateng, o reela morwaye, ka mokgwa le molao wa tlhago ya Bapedi, kgoši e rela ngwana makgolo wa ngwana; bjalege tatago Lellela(sic) ke Dihlašane yo a ka bego a retšwe Thobejane. Kgoši Mohube, morwa wa Moukangwe, a lemoga ga maina a gabo a timela, a reela morwaye ina la Morwamotšhe goba Morwa-wa-Motšha, kgoši ya setlogong sa bona kuwa Bokgatla; leina la Morwamotšha la nona ya ba la mahlatse le go rata batho(Thandabantu) a retwa ka la Maphuthaditšhaba Morwamotšha abo Mahlodi. Ke ge Bapedi ba agile fa Mogokgomeng Tubatse, Bapedi ba le tllhabologong ya mekgwa le melao ya segagabobona, ya go loka le kgopamo; yewo le mehleng yeno e sa kgomaretšego mading ka ditiro tša bona. Seema se sengwe sa bagologolo se re: "Selemala se ja mogopo wa kgoši, ibile(sic) se kgopamile monwanyana wa sona." Mogopo wa kgoši o na le mabose a mero ya dipitšakgolo gomme baapeyi ba dinama ke balata ba dithakga, meapeo ya bona ga e swele lebaate, le ge ba bešitše nama ka lešimelo, ga e ne kgakgamuši; e fo re tswedile tswel! Ge ke retologela ntlhantlha, go tiragalo ye ya Bapedi ba setšhaba sa Thulare, e bile ke leboga bahlomphegi baa: (a) Morena L.C. Harries, (b) Major D.R. Hunt(a kilego a ba komsasa

1627

ga Sekhukhune); bahlomphegi ba (ba) itše ba hloka banna ba ditherešo go ba neela ditlhathollo ka botlalo ka malebana (le) mekgwa ya Marota; se thabišago ke mothalatšana wa go ngwalwa ke majoro D.R. Hunt, a re: "Bad teachings of Bapedi koma", ke mowe temogo e bonagatšago gore bakgalabje ba gešu ba be ba kutla-kutla ba boifa therešo; ka baka la go boifa go tshwiša dikgoši koma. Le ge mehleng yeno boMankale baa: (1) Ngaka N.J. van Warmelo, (2) Ngaka C. Bothma, ba karolothutaserafe ya Mmušo ba tsene fase go nyapolla mabotse a ditšhaba, ka kudukudu fano Maroteng ga Sekhukhune moo mabothata a sa ganetšego; ka gare ga ntlokgolo ya Babinanoko ya Mohlake. Ga e le ka lenaka lona, Thamaga ya Mabjana e spolotše; mabothatanyana a lego gona ke tlhaelelo ya phakgamelo ya banna ba kgorokgolo ya Marota.

Sekgino se segolo, se dibilego setšhaba sa Marota e bile koma, eupša mehleng yeno thuto ya dikolo tša mangwalo e matla kudu, le ge sephemo e le lebollo; bontšhi bja batho ba sa le kgulogile(sic) ka go kgothatšwa(sic) gore le na le mohola le boekgantšho bja botlaela bja 'ke monna'; ke boekgodišwana(sic) bja go etetša leswiswi pele seetša se šetše ka morago. Matšatšing ano ga ke ekwa dikanegelo tša motse wa borrawešu wa Mohlaletse, go fo tlaala manyamiša moyeng waka, gore ruriruri motse wola wa borrawešu le bommawešu efsie ke yona tshenyego ya mohlokgangaka; auwii! Efele ke therešo ge mogologolo a boletše a re, ga la senyega go hloka ngaka le filo senyega ngaka di le gona; boBauba le Mamorei le Phaahle le Ngwato a Hlabirwa le Dimo a Hlabirwa Meashakwane a Monepe mosee wa Magasa a Tšate.

1628

E šetše e le lesome la menywaga lehono, ga dirompe tša kgošigadi Mankopodi Thulare di bobowelwa, nke o swere maphelo a moya goba memoya(sic) ya setšhaba sa Babinanoko, kganthe ga go bjalo; e fo ba matepe le go hloka tlhaologanyo ka baka la Mmušo

1628 wo wa tokafalo. Monna yo mongwe wa mogologolo wa Maisimane, o ngwadile methalatšana a re: "Thing unknown, is known by thing which is known; what is it?" Go be go le gona masogana a lesome le pedi, ge a butšiša(sic) baditiwa ba ba gagwe, gomme baditiwa ba tlabja(sic) ke go ka fetola moditi yo wa bona; eitše ka metsotso e meraro yo mongwe a re: "Go leka noka ga se go e tshela", a re: "ke nna monna ka go swana le wene gomme le basadi ba rena ba swana le mosadi wa gago." Seemaputšhišo ye(sic), ke molaetša wo nkego kgošigadi, a ka be a eputšhišitše(sic) a ba a phetolela ka boyena, ka thopeng ya baaroši ba gagwe; lehono mabothata a lebane le bophelo bja gagwe gomme bophemela too! Seema sa borrawešu se sengwe se re: "Ga di lle mago nageng, a šoka dinaale", lehono rena ba re tsebago kgolelele, bja seema se sa monna wa Moisimane, re bona kgwedi mahubeng; go ngwana yo wa Phaahle a Hlabirwa Phaswa ya Marutla a Tšate morwa wa Nkadimeng. Tša go lahla ba geno re di bone, tša ba geno ga ba go lahleditše di bile mahlong a rena. (24 Dibokwana 1968).

Therešo ka phokgo ya dikgari, Marangrang.

Bomakgolo, banna ba mphatho wa Manala a Mampuru Sekwati sa Thulare (Sepitlamangana); ba re, phokgo ya dikgari, Marangrang ka ditsela Mankwe, e be e le monna wa sebopego sa mmele le leemo la ditho ka moka tša mmele wa gagwe di gobane di loile, dipotana le diphaaka ka moka di tsoga mebutlana le diphušaana.

E bile phokgo ya mašoboro a selete sa gabo ba dikgoro tša Bakone ba ga Leshaaba, Maloma, Phetla le Moela le magorwana a mangwe a Babinakgaala(crap).

Marangrang o belegwe mehleng ya ge meraka ya dikgomo tša Marota di sa fudišwa Madikane le Magwelemeng, mo mebotong le melaleng le dithabaneng tša Noupoot(sic) fawe mehleng yeno go lego lekabe(lekala) la Maphodisa a Afrika-Borwa, ba tša mosegare le bošego.

Ka ditsela Mankwe, o belegwe ka bohlabane(illegitimate), ke gore ngwana wa go belegwa mmagwe a se a nyalwa; ka mokgwa le molao wa ditšhaba ka moka tša lefase.

1630 Bomakgolo ba re, tšhukudu ye, e hlotšwe ke yo mongwe wa barwa ba kgoši Morwamotšhe wa mathomo, ge ba thabile ba laodiša ba re: "Rabatome-asewe(sic) e tloge e le ngwana wa madi a Maphutha a ditšhaba!" Marangrang eitše ge e sale lesoganyana, kgoši Thulare I a mo kgopela batswadi go tlo diša moraka wa dikgomo tša gaye fa Mogokgomeng, gomme mokgwa wa kgodišego ya bodišana bja(wa) thabiša le ba ntlokgolo ya Marota. Ka Ditsela-Mankwe, ka bophokgo bja matla a gagwe, mehleng ya kgalenyana Bakone kgoši ya bona e be e le motho yo a ba fenyago ka matla; ke ka baka lewo borra-wešu ba be ba fele ba re bogoši bja rena Bapedi ga se bja dikgati tša go otlana, aowaa!

batwadi gotlo disha moraka wa dikgomo
tša gaye ga Mogokgomeng, gomme
mokgwa ya kgodirhego ya bodishama
bja thabisa le ba ntlokgolo ya Marota.
Ka ditreba Mankwe, ka bophōkō bja
matla a gagwe, Mehlang ya kgalenyana
Bakone kgoshi ya bona ebe ele motho yo
a ba jenyago ka matla; ke ka baka-
lewo borraweshu babe ba zete ba re
bogoshi bja rena Bapedi gase bja
dikgati tša go otlana aowaa!

(Fig. 37).

Mokone wa kgontho.

Marangrang—

Bogoshi bja rena Bapedi, bolatelana ka
leshika (leika) la madi a leloko la go
tswalwa ga banna, e re go bophōkō
goba bogale bja marumo thabamong
aowa-owaa. Bakone bophvelong bja Mehlang
ya Sebōna, babe ba sa laolwe ka bogoshi
bja go tswalwa ka madi a bogoshi bja
Mabōnē; pshano ya bona ebe ele ya
matla a sephaaka: Ge o ka lemoga ka
molaetia, kgorwana efo ntsha kōma ka
madikana a maravo go thsela (6); ke
ka bakaleo bogoshi bja sekone bo-
hlokilego theverho za Bopedi.

(Fig.37 - Mokone wa kgonthe Marangrang)

Bogoši bja rena Bapedi, bo latelana ka lešika la madi a leloko la go tswalwa ga banna, e sego bophokgo goba bogale bja marumo tlhabanong, aowa-owaa! Bakone bophelong bja mehleng ya sebona, ba be ba sa laolwe ka bogoši bja go tswalwa ka madi a bogoši bja mabone; pušano ya bona e be e le ya matla a sephaaka. Ge o ka lemoga ka molaetša, kgorwana e fo ntšha koma ka madikana a mararo go tshela(6); ke ka baka leo bogoši bja Sekome bo hlokilego therešo fa Bopedi.

1634/1

Bakone ka moka ba thaba ya Leolo, ga thomege go botega Maroteng mehleng yeno, ga e sale go tloga Mogokgomeng Tubatse e le babotegi ba Thulare morwa wa Maphuthaditšhaba; Thulare goba magoši ka moka a pušo ya Marota ba gadibeditše Bakone ka magoswi a mabedi, go fihlela ka kgoši Morwamotšhe, monnago Thulare wa bobedi a ilego gaye go badimo a se a dula sedulo sa bogoši ka la 15 Dibatsela(Dec.?) 1940. Thulare o biditšwe a le Tshwane(Pretoria) a tlišwa setopo, a robatšwa gammogo le ba lapa labo fa Mohlaletse(Paradys).

Lehu la Marangrang e bile mohlohlono goba motho yo a tagilwego ke bjalwa, a fo theoga Magwelemeng, a re ke yo phumphanya Bakgaga ba kgoši Mmutle Mphahlele, kganthe o tlo bolawa la nonyana ga e dibišwa ka peekwa ke tbašemanyana; o bolailwe a fetogile setlaatla a le bjalo ka mokgowe ba rego wa na wa hwetšwa gore ga se tloopo e fo ba diphofa mo hlogong ya wona, ka moka dinonyana di be di boifa di re mokgowe o na le selepe godimo phogong; kganthe ga go selo e fo ba sona seka Ditselamankwe a se rwelego hlogong ya gagwe. Mokgomana Marangrang ke monna wa mphatho wa Mankwe a Seraki monyanana wa kgoši Sekwati I, kgošana Seraki Thulare o robetše ka 'impi' ya Motsilikatse (1835).

Tiragalo ka bohle balaodiši, mabapi le mokgomana Marangrang, ke ya go nyamiša kudu, le ge Bakone ba gabo ba be ba mmotile ka go ba phemela makgema le diruntlwane tša naga. Eupša semelo sa gagwe e be e le se ditšhila, le ge e be e le yo bogale tlhabanong le sethaka sa (go) bina koša moropa - bakgalabje (le) bakgekolo ba lebelela(go bogela) meletse; eupša bophelo le kgo-polo ya gagwe, e be e le bjaloka hlaga sa mašianoke. Kwaa sereto sa gagwe, o re: "Ke mokgonyana wa Phaahla manyala a hlala!" Yena a fo pšhatla mothepa matswebjana(sic), a lahla a nyala o mongwe mothepa, gomme a sa hwetšwe molato ka gore a fenya banna ka matla. Marangrang o bolailwe lona lehu la monna wa bogologolo ka molao le mokgwa wa Balefi (Liviticul), monna yola go se epelwe lebitla a fo kgatlwa ka matlapa ya ba seotlo; gomme le nnankhono (sic) lebitla la Marangrang le sa tsibja(sic) molaa kgauswi le seteišene sa maphodisa a Afrika-Borwa, Morišane ga Mphahlela. Marangrang go kgonagetše a ba ka kgobogo, a bolaiwa a timetše a kgonnwe ka tša sona sennabadimo ba methepa ya Bakone le Babinatau ba Phaahlamohlaka - falala ga o topiwe - "Se bapale ka motho ke bolokwane!"

A badimo¹⁾ ba itafeletša ga ba sa hlomphiwe?

Phetolo go putšhišo(sic) ye, re kwele borrawešu ba re ge motho - monna goba mosadi - ge a sa lokelwe go ditapišego tša gagwe, ba re motho goba mosadi goba ngwana yo badimo ba mo fularetše; o re ka swara se, se fo mo thelela bana ka pele go goba diruiwa goba mabele tšhemong ge a sa bune selo, eupša lekgaba lona e be le swana le la mašemo a magagabo.

Polelo e re ngwana yo wa morwa Sekwati, badimo ba reng ba mo hlokiša motlošahlong, a fo sepela a išitše diatla ka mahwafeng; gare ga motse wa gabo, auwii! Gomme ke ka baka lewo ba moloko ba ye ba dule fase ba eletšane ka kgonaro ya ngwanabo bona gore a ka dira bjang ka gore hleng nke bahu ba mo fularetše.

Ge ba boledišane, go tlo diragatšwa se swanetšego go loba batswadi goba bomakgolo, ka seruiwa - kgomo, pudi goba nku gomme seloba se, se swanetše go pataganywa le bjalwa gomme e be lethabišano go ba moloko le ba bohle ba kgauswi le leagong.

Sekamonyanya wo o phethagatšwa ka mokgwa wa tirelo ya boikokobetšo, go retiwa direto le maina a bahu le a bomakgolokhukhu, bjalwa bja letšatši lewo(leo) ga bo gelane mang le mang o tekgela(sic) ka boyena; molaetša wa gore dipelo ka moka di khutšong ya go kgo-pela mahlogonono go ba robetšego bahung.

Tsebo le go mokgwa wa go hlompha badimo, ke tlhaologanyo yewo e utuletšwego motho gore, motho gaa hwe a fetoga phefo, bjale ka ge motho e le setho sa Modimo ka go rereša; badimo ba a phela eupša ga se ba nama ye swanago le ye ya rena; ke batho ba lebopego la bomodimo. Ge o ka gahlana naye mosegare goba bošego, o tlo fo mmona e le motho wa sebopego sa batho ka moka, eupša o tlo tlabega ga a fo timelela mahlong a gago; a re širedi ka mohlašana goba le kolokotwana goba ka nthaga(sic) letlapa.

Go itefeletša ga badimo, mohlomong e ka ba gona go hlokiša mahlatse, eupša mogong borrawešu ba re motho o tswalwa a felwe(sic) mahlatse; bjalo go holofetšege gore e ka ba therešo ka gore lehumo ga le ate ka go reka gatee mohlape wa diruiwa. Molaetšo o mogolo o mongwe re bona ka thoro ya sebjalwa, e re e le e tee, e tliše tše dintšhi, le ge mohlomong mobjadi a be a ntšhitše ka mothotwana a tle a tlatše seroto. Bapedi ba na le hlomphe e kgolo go badimo, le mehleng ya kgalekgale le mehleng yeno, tše tšohle go gopolwa badimo ga e le bona batswadi. Mabo-
1634 thateng a bomadimabe le malwetšing borrawešu ba be ba fele ba re: "Phatane ga e kgaole medimo e lale(e robale)." Ke seema sa go rapela badimo ka bagologolo le matšatšing ano.

Borrawešu gape ba be ba re, re kgopela badimo ka gore re kile ra dula nabo; bjalo ba ile gaye gona fa kgauswi gomme re swanetše go kgopela go bona; ka mokgwa le molao wa boikokobetšo ka diloba tša rena go bona.

Pheleletšo: Tlhago(nature) ke yona e rutilego motho(human) go rapela, le go loba badimo; motho ka baka la go arogana le tokelo ya borapedi, a thoma a beetla metshetshee le makomane a re o etirela(sic) modingwana wa go boifiwa ke bana ba gagwe; a o bitša gore ke koma. Le mehleng yeno ba sa le gona, ba(o) ba sa rego: "Mafêfê kôma banna!" Basadi le bona ba sa fele ba re: "Maseraa kôma basadi! Sešane!"

Re kwele, re rutilwe ditiragalo mo pukung ya Moshe mohlanka wa Modimo, ge yo mongwe le yo mongwe wa bagologolo ba Isiraele ga lehung la bona ba laela bana ba bona ba re: "Mohlang ke hwile le tšeye mašapo a aka le yo a boloka badimong kuwa Makhapele lebitleng la tatago badumedi e lego Jehofa Modimo Kamatlachle.

K34/120

- (1) Naa a ba be ba nyatša, bana ba batho baa?
- (2) Naa molaelo wo bjalo o go lemošang?
- (3) Naa o na le temogo gore motho o dula le bagabo?
- 1635 (4) Naa batho bawo ba Makhapele ka gore ba hwile le ba bitšang?
- (5) Naa mong wa bona, a go ba tloša mo lefaseng, ina la gagwe ke mang?
- (6) Ke ka baka lang ga batho ba khudušwa goba ba timelelwa(sic) go se bonwe?

Ke na le maetsepelelo a bohlatse bja maahlo aka ka moka go thoma ka mphatho wa Matuba a Sekhukhune II go fihlela ka mphatho wa Thulare II; ba bone Sekwati I ka lešaba la badimo ge ba khuduga Phiring ga Masemola(Magalies location) ka ngwaga wa 1903 A.D.

-
- 1) leina le, badimo, le ngwadiwa ka tlhaka(letere)e nyane ka gore go boifiwa go ba lekanya le leina le 'Modimo'. Ge re sa le mašumane(sic)(mampanatshelana), bafepa(sic) ba rena ba mathumašana e be e re ka nako ya mosegare wa sekgaleela, ba re tšhoše ba letše legapana boka moropa, gomme ba re tšhabišetše ka ngwako(sic); re pipetšwe ka dikgogwa re ye le boroko bona ba tšeye mebotla ya dikooko ba dule ba tule moriting. E le maano a go re kona mooko wa dikooko. Mogologolo wa bongaka bja ditšhaba o re: "Tatane! Nthute go epa medu ya mehlare, gomme ga e le mejo yona, o ka se nthute!" Seema se, ga se tsebe go namela se tsebo ya go phurunkela auwii! Moja tša batho o re badimo ba re o ja o nkoona!

Naa moputšo(sic) wa Tona ya kgoro ya Marota ke eng?

Ka mabaka a mangwe, batho ba lahlegelwa ke tsebo megopolong ya bona, ka go se hlaologanye mekgwa le melao ya Sepedi; gomme ba gapišane leswiswi. Mekgwa ya dipušo tša magoši a mehleng ya boThulare le Masemola le ba bangwe, borrawešu ba be ba re bona ga ba tsebe ge ntona ya ditshekišo tša kgoro e ka ba le sebaku goba moputso bohlanekeding bja dikahlolo tša lekgotla la Marota; ba re se ba se tsebago, ke seaba sa kgomo goba sehuswane sefe le sefe, se hlabetšwego kgorobanna gomme sona e be e le molao le mekgwa woo phethwago o sa fošiwwe ka nako tšohle go sehlabiwa sefe le sefe; go le gona nama e lebanego motonedwa wa kgoro ya Marota.

Le ge go bonwa meraka ya batonedwa ba kgoro, magomo le mapudi le manku a atafala, re fo tseba gore ke matšo a sebešo goba leruwo la palemollo¹) wa kgoro ya mošate; gape le ge go tsebaga gore dikahlolong tše dingwe dilefa tša kgoro ga di fo neelwa Mahlanya goba Lekwankwa gore, tšeya namane ye o i(sic) diše šakeng la gago goba Mathabatha; sephetho e tsibja(sic) ga e le ya kgoši a fiša ngwana yo wa gagwe.

Dimpho le dithušano tša kgoši le ntona ya gagwe, di ka ba gona, eupša e sego malokana le tsebo go taolo ya kgorobanna, dilo tša go fana ga kgoši le bahlanka ba gagwe ga di lletšwe naaka goba mokgolokwane; ke mabothakga a leago. Mokgwanyana wa tshwenyano magareng a kgoši le ntona ya kgoro, ke ge yo mongwe a tswetšwe ka megabaru, gona tšhitano e tla tšweletša lekgaba gomme dipelaetšano ya ba sešonthonkge, ke ka mowe kgorobanna e kago nwokela(sic) letsogo ya namola hloolomollo ka gafe go bona bobedi, gomme kgorobanna e ahlole ka seema se: "Hlare sa muši ke goo širo-

gela", ke gore, tlogelanang! Le ge e ka ba gore ntona e be e le wa madi a bogošing, goba molata wa kgauswinyana le bogoši, tšewo ga di hlokomelwe go hlokometšwe potego go motho mang le mang; ke ka baka lewo kgetho ya bontona kgoro ya Marota e ganago go kgetha morwarrago kgoši goba monyana(moratho), se; mokgwa wa Marota ga o tekemišwe go sona go bjalo ka mootlwa seatleng.

Kgoro ya Taolo le Tlhabollo ya Babaso, mabapi le pušo ya Kakaretšo ya ditšhaba, etlo bopa mokgwa wa go midiša ditšhaba medu ya leago la kgonthenthe mo Afrika-Borwa, ke kgale borrawešu ba direla dipušo gomme bana le bagatša ba bona ba sepela ba ekgonere(sic), bagatša ba magoši ba tsebja(sic) ka ntepa tša makonkota(ditšoolo tša ditlhabja). Mmoledi wa morereši o re, Josefa wa bogologolo bja bagologolo, eitše ge a bona makoloi a babapatši, a thoma a hlaboša sello sa lethabo, a le ka mowe moleteng a bego a epetšwe ka ntshe, ga a be (a) bona tlhakodišo kgauswi, gomme go bjalo go maAfrika a mantšhi mehleng yeno ka pušo ya Kakaretšo ya mothomoso.

1638   Ga borrawešu ba anega ka meraka ya magomo a kgoši Sekhukhune I, ba re: (a) moraka wa ditlou o bego o diša(sic) ke mokgomana Mmutlane Sešego Maahlo mo Malokele(Putney); (b) moraka wa marutla o bego o diša ke morwaye le ba mphatho wa gagwe mo Balmarola²⁾ No.470(Geluks location) kantle le moraka wa ka gaye, wa go gamela baana mpheho, le moraka o bego o diša ke mokgomana Mapi-timetše Senkgadimo Makgata; motho a šitwa ke go metša mare ka ganong.

Bakgalabje ba re kgoši yo(sic), o be a na le dikgomo tše dintšhintšhi, go fetiša ka moka magoši a kilego a buša setšhaba sa Bapedi ga Sekhukhune.

Ba re ke ka baka lewo a bego a sa thothomela tifišo ya dikete tše pedi (2,000), tšewo Mmušo wa Repabliki I, wa gore a

1638 di lefe ka go thokga molao wa tumelelano ya tatagwe, morena wa khutšo kgošikgolo Sekwati I.

-
- 1) palemollo : ke ge se rata go ora kudu mollo gomme madi a hwetša ka letlalong e le boramana dipotaneng le sefegeng sa motho - e bitšwa pale, e dirilwe ke mollo = palemollo.
  - 2) Balmarola : ka Sepedi ina la yona ke gamaakopa; naga ye e rekilwe ke tšhaba sa Bapedi 1923 - .

A reng Marota a dutšhi(sic) segariseng?

E be e le ka letšatši la 24 Dibokwane 1968; bakgomana ba kgoro ya kgoši Benard Motodi Sekhukhune, ba dutšhi segariseng fa mathuding a ofisi ya bona; mokgomana Mahlagaume Seriki(sic) Sekhukhune, a re: "Bana ba ntlokgolo! Re fihlile thegerege mo Naboomkoppies Tubatse, mmušo wa Babašweu o phethagaditše dikholo-fetšo tša wona, gomme se re bego re se hlologela o re fele(sic) sona ka magoswi a mabedi, ngwana wa mogolo wa rena o beilwe sedulo sa pušo ya setšhaba sa Marota. Lehono rena ba Bjobopholo bja Phakane a Dimo bja Bohloho bja Tubatsi, re tsibja gore re setšhaba, re na le kgoši ka melao ya Sekgowa le ka mekgwa ya segagaborena Babinanoko; šoo ke Motodi morwa wa Sekhukhune II yo a lomago Thulare II seetse.

1640 Bjalalo ka ge mokgomana Mabatane Moruthane a bile ntona ya kgoši Morwamotšhe Sekhukhune ka 1945 - 1958, naa a ka se tlišeletšwe botonakgoro bja kgoši Motodi? Mokgomana B.M.M. Sekhukhune a šikinya gore Tauijakgomo a tlišeletšwe botoneng gape go kgoši ya Marota a mono Tubatse. Mokgomana T.T. Mabogwana a latela tšhišinyo ka melaetša. Mokgomana K.M. Mašabela a tlatša. Mokgomana E.M.E. Motubatsi, a go lebogega botse ge Tauijakgomo a tlišeletšwa eupša re bolela rahodu re na naye, a re kweng mafahla a gagwe re se ra tsena ditaong tša tlišeletšo ye. Mokgomana Mabatane Moruthane Sekhukhune a re Babinanoko! Ke kwa gabotsebotse, ebile ke amogela tlišeletšo yaka go modiro wa bontona, ke na le mabohlatse a bontona bja batho le kgoši Morwamotšhe le Marota a Mohlaletse; ke amogela thato ya lena gomme tšaka šidi:-

- a) ke aparang, ke fepa lapa kaang?
- b) ditshwanelo tša bana baka dithutong ke dire bjang ka

1640 eng, ke fiwa ke mang? Kgoši Morwamotšhe o be a mphepa, gomme seatla sa gagwe se sa kgokgone lenakeng¹⁾ la polokelong ya go mpha ponto neng le neng; ka phetha mehola ya lapa laka ka tshwanelo.

Mokgomana J.S. Sekhukhune a re go Mna. C.R.S. Morwamotšhe, a nke o tliše dikgapetla tšeela ka mo ofising re bone maritšana a lekantšwego a ngwaga woo wa 1968; ge tšwelelo e ka ba gona. Gomme ya hwetšwa e le lekgolo la diranta e ka kgonagala, ntona a ka putswa ka diranta tše tshelago ka kgwedi. Eitše ka ntle tlhahuno e teletšana banna ba dumelelana, Tauijakgomo a kgotsofala gomme kgoši Motodi a leboga ge Mna. S.M. Sekhukhune a mo neela sephetho sa kgorobanna sešate.

---

1) lenaka ke la diphoofolo, borrawešu potla ya polokelo ya tšhalete e be e le ka lenakeng la kgomo. Lenaka goba thathamolo-mologang lenaka, sepelelang ka ga nakeng la Maswene.

Meilela e methata le bošoro, phumo go hwelwa leseya

Ge ke butšhišiša(sic) bakgekolo ba mephatho ya Masoka a Thorometšane wa bobedi, le ba Medibomegokare bagwera ba mohomagatšana(sic) Tlakale morwedi wa Sekhukhune wa pele, le mephatho e mengwe e menyane, gore naa ke ka baka lang goba a ke kgonolelo go motho? Basadibagolo ba re aowa Bauba! Ga se kgopolelo. (1) Mothepana ga o bone kgwedi, o hlomphe go nwela batswetši meetse. (2) Mosadi ofe le ofe, ge a ka hlolegelwa ke kotsi boimana bja gagwe bja pherekana a phuma, ge a tsibja(sic) le ge a sa tsebje(sic), ke tshwanelo ya gagwe go boifa go gobatša maseya (a) mangwe a sa tšogo belegwa. Moilelo ke woo šorošoro, o fitiša batho le boloi; motho yo a diregetšwego ke phumo, o ganetšwa le go phatša temelong. (3) Mokgwa wa Sepedi woo bapetšego le molao wa tlhago, mophumi ga a tsogele temelong phoka e se ya waa(sic); ke tshwanelo ya gagwe go šala matšema morago, go fihlela a takgafala ka mokgwa owe o tsebjago ka tlhago ya sesadi goba bosadi. Mothepa wo mongwe le wo mongwe, o lemošwa kotsi ya boitshwaro go tšewo e lego meilela ka batswadi ba lapa labo. Ka gobane go hloka boitshwaro ke botsopja gomme kgowo e fete le batswadi, ba bitšwe batho goba lapana la balotšana bao ba se nago tlhokomelo baneng ba bona. Dithuto tša tlhago tše mabapi le boroga ga di rutišwe mekgobeng, ke makunotu a bommane le bomakgologadi ka lapeng, ke mekgwa go laya ngwana ga a tšwela ntle go goba leago goba dileteng; ngwana a be le botetsebo (sic) ga e le wa lapa la batho e le kgoodu e tšwago lerotseng. Mogologolo o re mohlare o tsebagala ka dikenywa tša wona. Se ke therešo, mabupudu a ka se enywe monokaneng.

1642

Batswadi ba bogologolo e be e le batho ba tsoto(tlhokomelo) go methepana ya malapa a bona; ditemogo tša basadi go methepana, ba lemogiwa ba sa budula tlhokwana ya letswejana, ge ntepana goba dinokana di ka ba le mašaetšana, ba laetše ngwanyana boetlhokomela(sic) go ditšhilana tša mmele wa gagwe gore ke boroga ibile(sic) ke kgobogo go bagwera le bohlaaswa go bohle.

Basitsana ba lemoga ka bjako thuto ya tlhago ya sebona, ka go dula sebešo se tee le dinaale(basadi), le ge bašimanyana re se na meilela, madulwana a rena a fele a katologane le ditswaditona(sic).

Meilela go banna: Banna goba masogana dikilelo tša bona kudukudu, ke poifo ya dikgobalo ka tše: (1) Go kopana goba go lala mothepe kgahlano le makalakaleng. (2) Makgoma a mcsadi wa mohwelwa. (3) Diphetela tša malwetšana a mehutana basading goba a dithosolo le maphera go meraong ya digogamokhubjana(selumi) le tše dingwe ditšhošetšabootswa: "Lehu le ka pitšeng, ngwana kgwale hlalefa, sefu se railwe!"

Go hlathagala bjang ka metšwaro ya senna le sesadi?

Segolothata lemoga gore metšwaro ya segagaborena Bapedi, ga se bohle ba ka hlaologanyago ga e se fela badulelani le dilete tšewo di nalego(sic) mekgwa ya matšwa komeng; banna le mašoboro, basadi le dikgarebe le mathumaša. Le ge e le gore metšwaro ke matlalo a diphoofolo le dihuswane le matlalo a dikgomo, eupša go banna le mašoboro, go ba gona taetšo gore yo ke motho yo a tšwago komeng; ba gakana mehutana ya makgeswa le basadi le dikgarebe le mathumaša go gakwanwa(sic) ka setšwaro sa kapele e le gore sa ka nthago di a swana. Matlalo a tše tšwarwago ke monnawetše šiaa:-

a) Komi, phuthi, pudubudu, le pudi; la nku letlalo le tšwarwa ke dialogane ge ba bowa bodikaneng goba bogwereng. Motšwaro wa senna ke go ngatela lekgeswa thekeng ka go tliša le bothakga le tlhokomelo gore boroga bo se bonagale nyanyeng go šuletša mphatho goba banna ka moka. Lekgeswa le le tlemilwe ka legaga le mogodu wa kgomo, botse le ponagalo ya setšwaro se, ke monyanatsokwana, ke gore se tutelwa ka makhušana a gobantšwego ka letsoku. Kgeswaa la monna ga le sehlafula, le swanetše go ba le setswapa sa tulelo goba mogollo; ka ditšhatswana.

1644 b) Makgeswa a mašoboro šiaa: Phaaga, katsekatse(ngwanamatome), phutšhaana le a diputšhaana le diphoofotswana tše nyaane, gomme motšwaro wona o tee eupša kgeswaa la bona baakaša(sic) ka gore ke dibono; batho ba go rato bonelwa.

c) Motšwaro wa bommane le mathari ke theto ya pudi le nku ka pele, gomme ntepa ya letlalo la kgomo ka morago, di hunelwa go tliša ka sesadi, letlhoko(tloko) ke kgabišo bja thetho gomme

tšhoolo ya kgomo e tuletšwe makonkota.

K34/120

d) Dikgarebe le mathumaša ka moka ba tšwere lebole ka pele gomme ntepa ka morago, mabole a na le ditlhatlaganyane ka gore ke dinti tša boeetse le magaaba; gomme mabole a kgoonwa ka tlhokomelo le bothakga.

Kgakano go dikgarebe le mathumaša e hlogong, dikgarebe ba beanya gomme mathumaša a foraa maeetse.

e) Ditšwaro tša makgeswa ka moka di gotolwa(hlobjwa) booya go šale mengato gomme ba dialogane go hlubiwa sekukengo(sic) fihlela ka mongatelo; bjalo setšwaro sewo se be le lekobe ka lešagong la leoto la mmagoje gomme sona se bitšwa gore ke hlaaba.

f) Metšwarelo ya borrawešu e be e le ka baka la tšhaparego, ka gobane ba banyane ba be ba šitiša ba bagolo medulo, ka kudu batho ba basadi; e be e le dihlong kgakala!

g) Bomapanatshehlane(sic) makgeswana a bona e le: diputšanyana, dikwanyana, phutšhaana, pudubutšwana, phaaganya(sic), kgaano, moswee, totlanyana le peela le tše dingwe dibatanyana.

1645

E fele rurururu, mathomo a kotlo ke dihlong, ka lentšu le: "O buditše(sic) ke mang gore ga wa tšwara!" Lekhu lentšu le hlabošwa ke Jehofa Modimo Ramatlakamoka go karabelo ya Adama ngwana wa gagwe.

Ka mokgwa wo bjalo, re hwetša thuto ya phagamo e kgolo, ye tšwilego bogologolo ka bagologolo gore motho ke sebupuwa se bupilwego ke mohlodi wa dilo ka moka. Le molaetšwa wa sebopego se fapanego le dihlolewa ka moka ka ditiro le tlhaologanyo; ka diatla le dikgopolo go latela tša mmopi wa gagwe. Dihlong tša ponapono, le mpho ya tlhago tša bonagala go Adama le Efa gore ba maponopono; ke ge ba eba le dihlong ba thoma go kgetlola matlakala a mphaya, ba ithokaganyetša go dira ditšwaro gore

K34/120

bofela bja bona bo se be kgakala selebaneng sa mopi(sic) wa bona go swana le dibatana le tšohle diphoofolo le digagabi tša naga.

Ditšhaba ka moka, di kile tša ba le mekgwa ya ditšwaro tša go pipetša magoole(maponopono) go sona(swana?) le rena Bapedi mehleng ya bogologolo go fihlela mehleng yeno.

Lehono ge, a nke re lateleng bahlahli ba mehleng ye ya tlhabollo ya ditšhaba tša mošola wa mawatle, re apoleng mediro ya leswiswi, re etlameng(sic) ka mediro ya seetša sa makgonthe-nthe.

Bapedi! Go selega e sa le mahuba, aowa; letšatši le hlabile; gootlo la borwa morwalo le ya ethwalela ka noši.

1646 Kgalenyane borrawešu ba be ba re naga ya Thulare e be e goma ka Lekwe(Vaalriver) le ka Limpopo goba Lebepe, ee; go be go le bjalo, eupja mehleng ye, naga ya setlogolo sa Thulare e gomišitšwe ka Tubatse le Lepelle; naa ke ka baka laang?

A ke re Genesis 2: 4-14, e go buditše, bjaloge e go kaye tšhemo yewo le boeketlo(sic) bjowe? Mehla ye, dilo ka moka di fetogile, mahlo le megopolo ya ditšhaba e lebeletše pele, tšhaba sewo se tlogo lebelela morago, ya mehleng ya dikgogotswadi, ke kgomarelo ya boamo le bokoti le go epona(sic) bomadimabe.

Ka ngwaga 1881, ge kgošigadi Victoria le peresitente Paul Kruger ba re go kgošikgolo Sekhukhune o bowela lefaseng la gaga ga Sekhukhune, pelaelo ga se ya ke e ba gona; ya gore naga yaka e goma ka Lekwe le Limpopo, aowaa!

Mothaiatšana o mongwe go tiragalo (historic) ya mmolelo wa Moisismane o re: "Troublesome chief Sekhukhune in South Africa", naa tlhokomelo le kwešišo keng go mmadi wa Thamaga ya Mabjana mehleng yeno? Kgoši Sekhukhune I le ge a llwe ka sehlogo ke

1646 morwarragwe, ga go pelaelo, re leboga boikokobetšo bja gagwe ka tlase ga mmušo wa Repabliki I wa Afrika-Borwa; re na le tsebo gore o fentšwe ka therešo ya mogobela wa madiraa a mantšhi-ntšhi. Molaetšo wa boikokobetšo ke ka kgošikgolo Sekhukhune wa bobedi yo a hlokilego manganga le lengalatsepa a robetšego ka khutšo badimong.

Naa bogoši bja Marota bo hlolegile bjang?

Ke ya rereša gore dikgaoganyo tše dintšhe(sic) mo go dikgapetla(manuscripts) tše tša Thamaga ya Mabjana, go thoma ka "record book No.1 to No.XX", ga se ka ke ke hlaetša ka bogoši bja Marota Babinanoko ya Mohlaka-Marole "Genokakop No.122". Bjale ka ge sediba sa bogoši bja setšhaba sa Thulare se bilogantšwe ka 1958, meetse ale a mabose a fetoga a galaka, go swana le boteng bja morolakgomo, banna le basadi le bana ba tsenwa ke teng e khwibedu; mmušo wa Makgowa wa hloka boroko, maphodiša a leta dikantoro ka tshesengo nke ke ge ba tlo bona dintulwana.

1648 Ge re fihla fa Bogwaša 1964, ya nke re wela(sic) ke maruru; ra re ehu! Ga le re sa phela lefaseng, re leboga mmušo ka morwa wa Lizamore (yo a bilego komsasa)(ex-Bantu Commissioner(sic) ga Sekhukhune; lenyaga ka wo 1968, ntho yela ga e fole, e sa fele e na le malatšwana; afa e ka se be bokaone gore e išiwe tlhokomelong ya ngaka, hleng e tlo galakiša meetse aa gape? Bogoši bja rena Marota, re latiša madi a poo, kgoši Sekhukhune II o na le thari ya masogana, ebile ke mahlatse a magolo, mogolwane wa bona o sa phela ke Motodi a go bewa setulo sa bogoša(sic) ngwagola ka la 28 Mosegamanye 1967; ge kgošigadi Mankopodi le morwaye Sekhukhune Thulare, ba sa rate go amogela pušo ya Kakaretšo ya Lebowa, aowa; Motodi le Thulare II ke phatša ya seego - mmago Motodi le mmago Thulare ke bana ba mosadi le monna; naa e ka ba eng ye ka šitišago kgoši Motodi Sekhukhune gore e be kgošikgolo(paramount chief) ya setšhaba sa Bapedi? Ga sewe! Go etefeletša(sic) bobo, rena Marota a Naboomkoppies No.398, Sekhukhuneland, ga e gona, gomme e ka se tsoge e le gona, e ke ke ya ba gona nnang; Rabatome a se wei! Banna le basadi ba Mohlaletse ba jiwa(sic) ke moputso wa sebe sa bona ka baka la tšhaba sa Thulare, ba go se aroša

1648 tseleng le bawo ba thulamets'ego bodulabahu ka ntle ga molato; gomme rena go tšewo ka moka re di tlogetše matsogong a Mmušo wa Repabliki ya Afrika-Borwa.

Makhuduthamaga a seantlo kgošigadi Mankopodi Thulare Sekhukhune, tša bona ba tlo oyaa(sic) ba ephetolela(sic) tšona kuwa gaye badimong; ge a ganetšwe le poifa ya go ka gobatšwa ke baaroši ba gagwe; a ka be a apole bogoši bja Marota a bo apeše morwaye gomme a khutše go hlwa a huduegela sewo a se sentšego ka boyena - 1958. Kgošana Sekhukhune Thulare Sekhukhune, o bele-gwe ka la 6 Manthole(December) 1944, ke monna a ka ekarabela(sic) selebaneng sa Marota gore a nawa le tlhodi o ratang?

Naboomkoppies No.398 Erf 43,
 c/o Marota B.C. School,
 P. O. Box 36,
 Burgersfort.
 4th March, 1968.

Morulaganyi,
 Tšwelopele,
 P/Bag 152,
 Pretoria.

Ditumedišo go bahlomphegi,

Motho ge a felwe matšatšinyana mo lefaseng, gomme a bona mokgwa o lokilego wa kgoro yabo o senywa, o na le tokelo ya go eletša bagabo gore mohlomong ba ka be ba gakanegile ba timeditše (sic) ke leswiswi la maru bošego. Bapedi! Ge Marota a Mohlale-tse a sa rate pušo ya Kakaretšo ya Lebowa, mogwahle, kgoši Sekhukhune II ga se a hwela lebipi-teng(lebipi teng?) aowaa; kgoši Bernard Motodi ke monnago Thulare, bomnago bona ke bana ba mosadi le monna e lego kgoši Matsobane Mmutle Mphahlele(Mokgaga); mme mo Maroteng Motodi o loma Thulare seetse. A go se kginwe tšwelopele, ke bana ba poo e tee, kginwo e hlokomologwe ka gare ga setšhaba sa Babinanoko; go se thaetšwe selo go tlogelweng dinyatšamolao wa Rapabliki ya Afrika-Borwa.

Ka poifo ya badimo.

Wa lena,

E.M.E. Motubatsi

Bauba a Ngwato o kwerolla Marota.

Kgomo ya tshwa! E gama(sic) ke mang? E gama(sic) ke nna:
Thamaga ya Mabjana.

(I)

Tlaa! Mongwaledi wa Marota boteng,
O k'o re botše; ina la mokgomana yo ke mang?
Ke Mabowe; morwa wa Mašilagatiša:
Ke thelele phuuri ya nawaa ga ke butšwe.
Ke Mamorei¹⁾ a Hlabirwa le Pebetse a Mogale,
Ke yo bolo le bogale le pelo nkego e ka be e lewa,
Ke thatho ya Mašakwane a Monepe;
Bjobopholo bja Phakane a Dimo Bogwaša.
Ke Mabowe a bowelela Tubatse, ga Moukangwe wa Diaala, ga thabana
ya Seka Madinoga.
O ba puputlile Marota ka sešumu sefatatsela
A goroša Bauba tatago Mabatho a Tšate.
Naaka ya sešumo(sic) ya galagala, kgateleli ya mošimane ya hlotia;
Tauijakgomo a tsoga. A re: Ba a goroga Marota-teng! Mafego a
kgoro ke molekana sebešo, a bile a kgotlile ka la dikgaanne tša
ngwaga!
Ga re baena madi, rena Marota a Bohlolo bja Tubatse; re baena
tšwelopele.
Hlatloga Leolo, ema godimo Mabjwe-Maramaga, O lebelele tlase-
tlase bohlabela.
Bona! Dirakalala tša mephatho ya masoganadiepe le methepa a
matswele, moo go binwago koša ya nopa le pilwana.
Ke mang modiramabothakga aa?
Ke yena thelelephuuri ya nawaa ga ke butšwe; ngwana a Hlabirwa
ba fihlile Marota!

(II)

1651 Ke wa mang modumokwala, ga tau ya seriri go moswe-mogolo Mankopane?

Ke wa Maseselle²⁾ kgokong ya segolela mafahleng:

Ke ngwana wa Hlabirwa, Mjamaleka(sic) wa Morwamotšhe Maphutha a ditšhaba. A re: Mamogodu wa Mapitimetše a Makgata e šweu!

Go sele gabedi lehono, aa lefotwana³⁾ le se dule nnoši, o le gona morwa wa Senkgadimo; yo a sa nkgogo tša batho ka moka.

A kgophelanya sefatatsela sa kwalagatša modumofmakgola a širogela, ga mešwathi le meetse di kgabakgabela boteng bja boratadimammala.

La kuduwela lerole ga se lebile ga Phasha a Mmanapjane, methepa ya hwidihwitša magoswi ba re phatane ga e kgaole medimo e lale.

Batau ba Ntšhabeleng ba na ba opa leopo ga ba leboga le tlholo-gelelo, ya mahlatse le mahlogonono go barwa le barwedi ba

Hlabirwa a Phaahle le Bauba; le Kubjadi a Masoka(Thorometšane II).

Ba goroga Marota sedumaedi sa kwalagala ka mešogofela ya la Magatiše, menwana ya banna le basadi ba ditulong tšabo Radipolasa

ya šupeletša Bogwaša, ba re joo! Joo! Ra khutša, o fihlile

morwa wa Mašila a gatiše, re ya ya go robala boroko; e be tšatši le hlabele tsebeng.

1652

(III)

Dimo a Ngwato a Hlabirwa a Phaahle a Bauba! A o wa di bona dinoko tša banna le basadi ge mibza(mibea) e kgwekgwehla mathekeng;

bana ba tšewa ke leese? Ngwato a Phaahle a Hlabirwa a Phaahle!

Ya mohlopi tlala⁴⁾ borrawešu ba e katane ka modu wa mohlare, naa ye rena re tlo e katana ka eng; re sa ethwele(sic) megono re itšano?

Phaahle a Ngwato a Hlabirwa, tomogolwago ba teile phala mmaleng,

botša ngwana mogolo wa lena gore le tlo patlelwa kaye le la tlala

K34/120

letlalo?

Barwa ba Hlabirwa a Phaahle a Bauba!

Mmelegi⁵⁾ wa rena e fo ba yena thelele phuuri ya namwaa ga ke
butšwe: Mamorei matšhibogo ka moka ke motsebi wa wona.

Dimo a Hlabirwa!

-
- 1653
- 1) ke sereto; beng ba sona ba Masemola goba Babinatau ba re: Ngwamorei.
  - 2) ke sereto sa dikgagara ga di wele lewa la kgakanego, go swana le moimana; go realo(sic) Mangakakoma ba re: Di wele Mašupje, gape 'ina la Kgokong e sale lona segolelamafahleng.
  - 3) la nonyana goba se senyane: tshekišanong ya melato ke gore ; mmigiwa(sic)(defendant).
  - 4) tlhathollo ya temana ye, ke gore tšohle tša go diphišana(phedišana) tša malapa, di diilwe kudu ka bokgole bja mabenkele; bjalo Mamorei e lego mokgomana James Mabowe Sekhukhune a phethagatša thušo ya setšhaba go batametša dijo; ka gore lebenkele la gagwe le bokgujana bja dimaele tše kabago mošupa go tloga Naboomkoppies No.398. Makgowa a go rekiša nama tša maselaga ba dumelwa go tsena, go tlo rekiša le babapatšhi ba merogo le matapola le diperekisi gomme gantšhi dinamone re fiwa ke Molema(sic).
  - 5) ke gore mothuši wa kgonthenthe; mohlokapelaetša ka mehla; moholofelwa go dilo tše ntšhi goba dipolelong goba mabothateng.

Ka hlagolela leokana la (re) go gola la ntlhaba

Ka hlagolela leokana, borrawešu ge ba be ba bolela mabothata awo mehleng yeno re a bonago ka borena, megopolo ya rena e bowele nthago; go tša bahu ba bego ba di hlaba diema mahlong a rena re ba thaeditše. Monna wa mphatho wa Makwa a Morwamotšhe II, e be e le motho wa tlhologelo e kgolo go diruiwa gomme a sa hlokwe morakeng gabedi goba gararo ka ngwago go dula sebaka se seleletšana (1898-1904).

Ge a re hlamulela seema gomme a fele a kgwatha lentšu le: bofamolele, bja banna ba mephatho ya Magolopo, Matuba le Madikwa le Manala e sa lego ba ekela(sic) Senku le nankhono ba sa ilego, ba sa gopole bana le basadi ba bona; goba ba sa phela goba ba hwile ga go tsebe motho. Bjaloge, rena ba mehleng ye, seema se ke ntlhaa ya letsoolo e lebantše sefegeng sa ngwana yo mongwe le yo mongwe, batswading ba gagwe; go phethagala mantšu a moporofeta wa bogologolo a kilego a rongwa ke Jehofa Modimo go setšhaba sa Baisiraele - Jesaya 1: 1-9. Diema tše borrawešu ba re buditšego tšona re se ra ba le tsebo(knowledge) ya mangwalo, e be e se dikgopolo tša bona; e be e le difiwa ke Modimo gomme ba se ba ke bona goba go kwa tša Beibele e kgethwa ye.

1655

Melaetšana e mengwe ye re bonago e bilego e ekwa gomme e diragatšwa selebaneng sa rena še:-

- 1) Batswadi ba gago ba re uja o re koonā;
- 2) Makgolwago o re o ja o nkona;
- 3) Malome wa gago o belaela o re wene o fularetše kgaitšedi o šeditše bomamoratwe goba dipora;
- 4) Dikgadi di a belaela tshwaro ya lapa goba pušo ya gago ga (e) botse e sekobo. Ditšhupo tše di tlhathollwa ke boradikgagara goba batho ba malopo goba badimo - medimo(bahu) beno, mohlo-

1655 mong dilorong tša balori.

Ge o ka hlokomela ditlaišego go batho baa bonwago ba bitšwago Matau goba 'Amadau', o tlo tlaišega moyeng gore ruri badimo ba bangwe le fawo ba lego ntshe ba sa phela ka dipelaelo tše kgolo go bawe ba phelago lefaseng.

Batho ba goba bahu bawo ba robetše boroko bja masetlapelo mabitleng; ba sale dikganyogong tša mejo le menono ya leagwaneng le. Ba sa duma kudu mejaana, ye lewago ke barwa le barwedi le ditlogolo tša bona; ba re go bona: o se ke wa ja se, o je se; o se ke wa ya kua, e ya kuwa! Naa e ka ba gore phelo e bjalo lefaseng go motho wa madi le nama ke ya mohuta ofe? Afa ga go kaone le wene ga e ka be o hwile, o khutšitše taolong ya robetšego bodulabahu?

Melao le diema tša borakgolokhukhu ga di fapane le tša Beibele e kgethwa, aowa, se tsomegago baetapele ba Beibele gore e be bahlahli ba phethegilego tsebong ya tša bogologolo le temogong ya tša mehla ye; ngwana o kgopamollwa e sale yo monana ga godile ke kota e omile.

1656

Kgaoganyo 643

Tšhwene ya širela re tiya mohlare.

Se, ke seema se sengwa(sengwe) sa makatika sa borrawešu, ba re ge tšhwene e phema ka mologa go tiwa mohlare woo e sego moširedi goba mophimi(sic), aowa!

Melaetša go seema se, ebile ba re se kgonana le mekgwa ya go phediša wa geno lehung la polao tlhaselong ka madiraa; mohlaang kgoši Sekhukhune II a hlasela sephatlo sa Maune Masehleng ka ngwaga wa 1899, ge Maisimane a gobagobiša Maburu: Eitše madiraa mekatela ge mphiri o ngametše, ka taelo ya molaodi wa bahlabani a laela ba naka la Bokome le ngamolle mphiri ya ba ka mowe kgoši Kgolane Kgoloko Sekwati a hwetša mahlatse a go thoba ka ntshe; gomme a phela mmogo le balatedi ba gagwe; boširedi bja ba molaodi wa bahlabani.

1657

Ka mokgwa Sepedi, ge kgoši e befetšwe ya ekemišetša(sic) go tiya(betha) motho ka sebolai, gomme motho yewo a lemoga bošoro le kotsi, a akgofo a širela ka yo mongwe wa kgorobanna, kgoši e gomiša pefelo ya yona go šale kgalemelo fela. Kgoši ge e ka nyatša seema se sa tšhwene ya širela, e bonwa botšopja go banna ka moka gomme a tsibjwe(sic) ge a nyaditše mokgomana Rantobeng selebaneng sa kgorobanna. Naa yena ka le lengwe la matšatši, o tla ra mang a re nthapeleleng. Mogologolo yo mongwe ba re o be a fele a re ditaba ke dithušanyana ka moswane ke wene. Yo mongwe wa bogologolo ba re le yena o be a fele a re ba o ba ktago lehono ka diphaaka, ka moswane ba tlo go kata, a gago matla a fedile.

Yo mongwe wa borrawešu a re poo ga e gootle marupi mabedi, ge e gootlele(sic) ka mphatho wa Matuba, e ke ke ya tla ya gootla ka gare ga mphatho wa Mangana Phathudi Morwamotšhe.

Ge monna a befatšwe a tiya mogatšagwe gomme yo mogatšagwe a hloka botšhabelo, ge a na le ngwana wa leseya gomme a kuka leseyanana a phema ka lona boka kotse, monna o tlo lahla kgati goba segobatša fase a kgatla motswiri a yaa kgorong goba a tsena ka mafuri.

Ge monna a ka phegelela go tia mosadi a phimi(sic) ka ngwana, gomme gwa hlagišwa molato ka sephemo, monna yo o tlo ngatologelwa; a hlathollelwa gore motho wa moriri wa nyatša ga a se na diphaka wa fo rothotha mmagwe; monnate o tlo re botša. Mogologolo wa bogologolo o boletše a re: "Moetetša serathana o re ka moswane se nketetše." Phaahle a Bauba! Ka moswane wene o tlo phema ka mang mabothata a meso; ga di falalela godimo gago diphororo?

1658

Papišo ye ngwe, gwa riano monna wa mphatho wa Dihlwa-Ntswaneng: monna yo mongwe o be a na le dikgongwana tše thare gomme ba le šaka le tee le mosadi wa lehumagadi, mosadi o na le bana ba bašimane ba babedi; gomme monna ga a na modišana bana ba gagwe e sale bompanatshehlane. Monna yo a neelana go diša le masoganyana a lehumagadi, e be e fele e re mohlang wa modišo wa gagwe e re go a bulela a fele a re: "Lebelela morago!" E be e le seema sa gagwe ka mehla sa go gegeya lehumagadi le; ka moraga (sic) mengwaga e mebedi bompanatshehla ba thoma go tšwaa le rrago bona ba latela dikgomo. Monna yo a thoma a re: "A le ya bona lehono ke khutšhitše bošemanyana(sic) ke monna!" Monna yo, mehleng ge e(sic) be a sa phela, lehono a ka be a kganyešwa ka difatatsela tša bomampanatshehlana ba gagwe.

Molaetšo wo mongwe wa borrawešu o re: "Ngwana ke wa banna ka moka"; ke ka baka lewo ngwana wa segageša a rongwago ke monna mang le mang; ge a gana go rongwa ba re o gana lerotswana(sic) sa

1658

sa hlolo(rock rabbit), o tlo upega tšatši le lengwe re tlo bona
gore o tlo di botša mang! Tšhwene ke sebatana boka motho, ge
sengwanayana(sic) wa yona a ka swarwa, di kgothega ka moka go
tlo hlakodiša ngwana lenabeng; eupja ge o ka bona e kgalemela
ngwana wa yona, o ka re tšhwene ke lenaba go ngwana wa yona,
kganthe e hlalefiša tšhwenyana bjalo ka batswadi bohle go ba
bona bana.

Oanspronglike verkeerid gerommie
1662 volq.

Noga ga e latelelwe madulong

Seema se le sona re kwele borrawešu ba fele ba se bolela, ibile(sic) le mehleng yeno, re kwele le ge makgotla a dikahlolo go batho ba marumolane, monna yo mongwe o kile a kwana le banna ba kgoro ya moloko wabo, kwano e le ya go rekiša maswi a lebese go sekolo se phagameng sa Leolo. Eitše bošaedi goba e be e le go gaaba lehumo; a gobanya maswi ka meetse kootse e be e le bohlale. Eitše ka nako ge molaki a hlahlofa lebese ka go le sefa ka lešeela(sic), dinokolwana tšaa šalela lešelang. Molaki a re maseraa, keng tše! Monna yo a emišwa gore a ke a eme sebakanwane a se hlwe a tliša maswi, go fihlela ga ditaba di beakanywa gabotsana gomme gwa swana le go se botše motho. A rulologa go tliša maswi gape. Ka le lengwe la matšatši, eitše ge a tliša a hwetša moeta wa lebese o tletše go lekantšwe; a re: "Nna aka a tlo tsena kaye?" Molakigadi a re: "Garetse, šewe e tletše." Ke ge sešonthonkge a re: "Ka mo lapeng lešu ke ntšha ke mang? Mong wa lapa le o filo nokela Makwapa, ke mo rapelela badimo le Modimo gore ba nthuše a diragalelwe!" Kahlolo ya mmolelo woo ya re, wene serumolane o lateletše noga madulong a yona, kgoro ye e be e go kgethile bongwaledi le go swara madutla a motse woo wa Marota; go tloga lehono tšwaa ka ofising yaka le Marota, o dula(sic) ka lapeng la gago. Lemoga, ka go etira(sic) bogagapana, o hlompholotše semelo sa barwa ba Sekhukhune II, ka baka lewo ga o sa na tshwanele(sic) patamelong go mediro ya kgoro ye ya Marota fa Naboomkoppies 398 ga Sekhukhune.

1663

Molatoswaela: Mokgwa wa molao(molawo) wa Sepedi ga o dumelele motho mang le mang, go retha matla ka lapeng goba kgorong efe le efe; o sa hwetšwe molato wa go rutla leago. Le ge selepe se bobowetše(sic), sa se rweše kotlo ya selefiša ka tšhupagalo ya

1663 dipegela le dipelaelo tša bana ba ntlokgolo.

Mokgomana Charlie Ramphelane Sebase Morwamotšhe o etiretše (sic) boetlhokiša(sic) mahlatse ka gare ga bana ba ramogolo ba gagwe; ka baka le go nyefula, le nyanyollo ya batswadi.

Mokgomana Stephen Mogase Sekhukhune morwarrago kgoši Motodi, a bewa mongwaledi sebakeng sa moahlolwa, bohlatse bjoo selepe se hlatsela ka kgopelo(application) ya go tšoma mošomo wa bongwaledi.

Boroga ke kotsi e mpe go mang le mang, boikokobetšo ke sehlcra sa monna goba mosadi ofe le ofe, leagong la motse ofe le ofe; bjanabjakgoši ke sehlogo sa Marota neng le neng, maloba le maabane.

Mmigiwa yo o fihlišitšwe lekgotleng le legolo ka baka la go nyatša ga rero banna ba 'Dairy Association', a se ke a ba sema banna; a ekgopola(sic) go feta ka moka ka gore ke motlogolo wa Morwamotšhe II. Molao wa Marota o re kgoro ija(sic) ngwana wa yona.

Marota a Bogwaša ka lebone.

Marota a kgoro ya kgoši Motodi Sekhukhune a bile le pole-dišano ka la 4 Dibokwana 1968; ka timanello ka mokgwa wa molao wa Sepedi, rena Marota re gata mo borrawešu ba gatilego, re setšhaba se tsebjwago ke Mmušo gomme ka ntle ga mosadi wa setšhaba bogoši bja rena eka se be selo lehono le mehleng ye tlogo. Bakgoma le bakgomana ba semošate šibaa:-

- 1) Mokgoma Stephen Mogase Sekhukhune
- 2) " Charlie Sebope "
- 3) " Samuel Moleke "
- 4) " Charlie Mameetse "
- 5) " Judah Sekgothe "
- 6) " Charlie R.S. Morwamotšhe
- 7) " Ben M. Mpjamaleka Morwamotšhe
- 8) " Mahlagaume Seraki Sekhukhune
- 9) " Setlamorago Sepadi "
- 10) " Jack M. Moruthane "
- 11) Mgna. Edw. M.E. Motubatsi
- 12) " Kgopane M. Mashabela
- 13) " Thomase "R" M. Mabogwana
- 14) " Jack M.M. Makgata

Ntšu e bile le tee polelišanong, ka mosadi wa mokgobo gomme mmolelo wa kwano le go tlišeletša gore kgoši Motodi Sekhukhune a newe setlamo se sa thato ya molao le mokgwa wa Sepedi, gore go nyalwe mmagosetšhaba sa Naboomkoppies No.398. Eitše ka morago ga go phethilwe tumelelano gwa iwa go lebanwa le kgoši le mosadi wa gagwe.

1658

Ga go fihlilwe ka lapeng, kgoši Motodi a leboga bakgoma le bakgomana, a re: "Ke le kwele gomme ga e le ka hlakoreng laka, ke tše botse le molao wa bogoši bja Marota goba ditšhaba ka moka; polelo ye ga e fihlišwe go mohumagadi Leshidi." Kgoši Motodi a roma (1) Mna. Mahlagaume Seraki, (2) Mna. Setlamorago Sepadi, (3) Mna. Mabatane Moruthane, (4) Mna. Edward Motubatsi goo kwa kgopolo ya mohumagadi Leshidi Motodi. Gomme yena a fetola a re: "Bjalo ka ge e le molao wa segagešu, ebile monna waka a kwana le kgoro ya Marota, le nna ke re tswee!

Eitše ge barumiwa ba buile go laodišetša kgoši mmogo le bannakgoro, kgoši Motodi a leboga kwano kudu le tihologelelo ya leago la barwa ba Sekhukhune.

Marota a ganne gomme a gana, go phetha tša mekgwa le melao ya Sepedi, go mosadi jo a sa nyalwago ka dikgomo tša setšhaba goba go dira se sengwe le se sengwe se fapogilego pušo ya Marota; goba pušo ya mekgwa le melao ya Sepedi 4 Dibokwane 1968.

Dikgopotšo tša Marota Naboomkoppies No.398.

- 1) Motodi Sekhukhune le balatedi ba gagwe ba rakiwa Maroteng Mohlaletse ..... 1958.
- 2) Barakiwa ba thelega motse wa bona ..... 1964.
- 3) Edward M.E. Motubatsi, o kgobokela badumedi go hlosa bakristus(sic); o dirišana mmogo le Gad M.M. Morwamotšhe ..... 1964.
- 4) Motodi Sekhukhune o bewa setulo sa bogošī ka(sic) ba kgoro ya MMušo wa Repabliki II ..... 1967.
- 5) Kamogelo ya pušo ya Marota le pulo ya dikolo - Marota B.C. School le Leolo secondary school ..... 1967.
- 6) Go diragetše ledimo le legolo ka kgwedi ya Dibokwane 4 e le tšatši la Makhutšo; batho-ba senyegelwa ke dintlo eupja kotsi ya lehu ya se be gona ..... 1968.
- 7) Marota a dira mokotla wa poso ..... 1968.
- 8) Marota a thelegelwa tlišo ya meetse ..... 1968.
- 9) Michael M.M. Motubatsi, bongwaledi bja mathomo go Marota kgolamorithi ya kgoro le megorogoro ..... 1964.
- 10) Marota a hweditše puno ya mathomo fa Bogwaša ..... 1967.
- 11) Charlie R.S. Morwamotšhe, a rakwa bongwaleding bja kgoro ya Marota ..... 1968.
- 12) Stephen Mogase Sekhukhune o bewa bongwaledi bja Marota 29 Dibokwane 1968
- 13) Jack Mabatane Moruthane o tlišeletšwa bontona bja kgoro ya Marota ..... 1968.
- 14) Diphuthego tša tsebagalo: (1) E.L. Church, (2) A.M.E. Church, (3) N.G. Church, (4) Anglican^C Church ..... 1964.
- 15) Marota ka khuduthamaga ka mmagosetšhaba ..... 1968.

- 1665 16) Maina a baruti badudu le baetedi 1964
 (1) Moruti Philip Sekulele Ntwampe Mampuru 1964
 (2) Moruti Enose Setjakadume Malaka Ramaepadi 1964
 (3) Moruti J.B.K. Tsebe 1967
 (4) Moruti Simon Serero 1965
- 17) Bookelo goba sepetlele se segolo se thušago setšhaba sa tikologo ya bohlabelatšatši bja Leolo ke sa Maandagshoek sa kereke ya 'Dutch Reformed'. Bookelo bjoo bo na le makabe a dikliniki tše di etelwago ke ngaka ka Labohlano la beke e ngwe le engwe, go khutšhiša mosepelo go banyorelwakalafu ya malwetši a bona.....
- 18) Egoro ya baditi ba mosegare le bošego ya maphodiša (South African Police Station) e agilwe kgale mo Maruleng (Driekop) .....
- 19) Meepo(mines) e kgauswi e thušago setšhaba ka bopara(sic) ba tikologo ya ga Sekhukhune ke (1) Mabulane (2) Taung; ke mowe dilete di hwetšago tša go etšhaparolla(sic) goba go etšhonolla(sic); banna le masogana. Dilo ka moka di nyapologile, mehlaa ya borrawešu le borakgolokhukhu e fetile le beng ba yona matšatši ke abo thakamphale. Seema sa mogologolo wa bogologolo se re: "Phiri(pshiri) e lumile(sic) mogohla, mogolodi o swere ka hloogo, hlame(secretary bird) o swere ka mosela gomme phiri yena o ngangetše ka sebelebele, ke gore ka dimpa."

Mehleng yeno ke sewo Marota goba Babinanoko ba lego sona; ge mogolodi le hlame ba paletšwe ke go thaogana; phiri o tlo humela ka botlotla woo mogohla.

1666

Kgaoganyo 647

Pitšša go fagwa ye belago

Mo kgaoganyong ye, Thamaga ya Mabjana ga e tlale letlalo, gomme e bile ga išiye(sic) Marota nyanyeng, e re mmušo goba mebušo ka moka ya lefase, ke go neana bokoloti(sic) bja kgwele ya meupu goba tshwana ya papadi ya dirogo. Go na le diema tše pedi tše bomakgolokhukhu ba buditšego(sic) borrawešu gomme le rena lehono re di tlogelela bana ba rena; bjalo bona ba tlo laodišetša bana(baana) ba bona. Diema tše pedi tša bagologolo tšewo go se nago bomenetša go Marota a Mohlaletse:-

Seema (a) Pitšša go fagwa ye belago.

(b) Kgomo go tsošwa e itšhikinyago.

Bahlakwana naa diema tše di ngwadile(sic) mo dipukung tša 'English Royal Readers Std. I, II, III, IV, V, VI' goba tša 'English Royal Crown Readers' ka mephatho ye? Ge e ka ba diema tše Thamaga ya Mabjana e di nošitšwe ke dipadišo tša Seisimane goba mehleng yeno, ke ka monošo wa Seburu, gona phatane ge e kgaole medimo e robale; go se ke gwa kwala kwete!

Molaetša go lena ka moka bana ba mootlwa wa noko, ke le-banya fela dikgorokgolo tša madi a kgoši Maphuthaditšhaba le Sepitlamangana le Radipelo Modimotšana wa noka ya Tubatsi, go thoma ka ngwaga wa 1600 go fihlela 1864. A bogoši bo kile bja hloka mong wa bjona, e le ka baka lang? Le bata(sic - lebatha?) maaka le dihwirihwiri, le patile seema-maano, sona se see; 'ina la sona borrawešu ba be ba re ke: "Lahla re tope!"

1667

Lemoga ge, ngwana wa mellotima wa Marota e lego Thulare Sekhukhune, o belegwe ka ngwaga wa 1895, o bileditšwe gaye badi-mong ka la 15 Manthole 1940 mo Pretoria a tsebagala kudu ke

1667 'Head Office, Native Affairs Department' (Mošate wa Kgoro ya Taba tša Babase), setopo sa tlišwa gae(sic) ka la 16 Manthole 1940. Godimo ga lepokisi(coffin) go ngwadilwe: Thulare Sekhukhune "aged 45 years".

Kgoši ye, o gorogile gaye(sic) badimong a se na pelaelo, a nyaletšwe mmagosetšhaba mohumagadi Lekgolane morwedi wa kgoši Phaswane Nkadimeng; e bile a na le basadi ba bane bawo a ba nyetšego ka lerato le thato ya batswadi.

Kgoši Thulare Sekhukhune ga se a hwela lebipi teng, aowa; o tswetše masogana bawo lehono ba lego ka malapeng a bona. Diema tšekhu A, B, di tlo neela mmala tema ye tlhaologanyo, ka gobane ge ke sa tetsebe(sic) gore ke eng, butšhiša yo mongwe motho; o tlo go botša gore ke wene selomang!

A. Ga a gona moapeyi yo a tšhelago bupi ka pitšeng meetse a sa bele, ka baka lewo moapeyi o hlakomela go bešetša mollo.

B. Ga a gona motho yo a kago hwetša kgomo goba tholo e hwile a fo re ke katana le go e tsoša e sa itšhikinye; banna ba tlo re motho yo ke setlatla.

C. Serumelelo, ge barwa ba kgoši Sekhukhune II le barwa ba kgoši Thulare II, ba sa eme ka maoto ba šikinya diala; go tlo phethagatšwa seema se: "Hlapi holofela leraga meetse a pshiele(sic) o a bona!"

Molebeledi Halt, Nebo area,
P/Bag 570, Middelburg,
Transvaal.
29/2/68.

Moruti Edward M.E. Motubatsi,
Bogwaša, P. O. Box 36,
Burgersfort.

Bauba a Ngwato!

O kaye Malegodì Molebeledi Makgata le ba lapa labo?
Mmotše gore bomakgolo ba re ditlalemeso ga di tsibje(sic)!
Ba re o se ke wa mpotša moo o yago.

Ka di 30/1/68 Nebo go be go le pitšo ya Nebo Regional
Authority(sic), chairman(sic) a re: "Announces the postpone-
ment of the invitation of the installation of Mohlaletse as
a tribal authority; that it has been postponed from 2nd
February, 1968, to 1st March, 1968."

Go tšwa morena Solomon Rantobeng Sekhukhune a botša
Hlabiše Moloto gore pitšo ya Mohlaletse ya di 1/3/68 e eme,
ba tlo re botša mohla e tlo ba gona. Mosadi yo mongwe o be
a ile Mohlaletse, o bolela gore Bapedi ba lwalwa(sic) le
"Queen" Mankopodi Thulare ba re o kwana le Makgowa ka ntle
le beng ba motse wa Maroteng.

Aowa, o ka nngwalela therešo malomeake, kgoši rena re
kgole le batho.

Sgd. Z. M. Makgata
under Chief Sekhukhuni II.

1669

Naboomkoppies Erf 43,

P. O. Box 36,

Burgersfort.

11th March, 1968.

Headman Z. M. Makgata,
Molebeledi Halt,
P/Bag 570,
Middelburg. Transvaal.

Ngwati,

Ke leboga borifi bja gago, bja la 29 Dibokwane 1968, gomme ditaodišo tša lona di kwalagala gabotsana go swana le bawo ba kilego ba ba gona Mohlaletse. Aowa! Ngwati, "Queen" Mankopodi Thulare o tsene kgomogadi ka šekeleng, a ka be a kwane le beeng ba motse; a etše maloba mola bolaya batho le go tshuma malapa a bona.

Seantlogadi Mankopodi Thulare, ka ntle ga gore a kgopele tshwarelo go kgoši Motodi Sekhukhune le banna baa:-

- 1) Moruti Edward M.E. Motubatsi
- 2) Mokgoma James M. Sekhukhune
- 3) Mokgomana Mamogudi M. Makgata
- 4) Ntona Mabatane Moruthane
- 5) Mokgomana Mahlagaume Seraki
- 6) " Setlamorago Sepadi
- 7) " Benjamine M. Mpjamaleka
- 8) " Gad Kgokong "
- 9) " Sebope Sekhukhune
- 10) " Mameetse Sekhukhune
- 11) " Moleke "
- 12) " Stephen Mogase Sekhukhune
- 13) " Judah Sekgothe "

- 14) Mokgomana Kgopane Mashabela K34/120
 15) " Thomas M. Mabogwana.

1670 Ge seantlogadi Mankopodi a nyatša le go se gopole selo ka banna baa, naa yena o re badimo ba reng? Temošo e ngwe šee:

- a) Badimo ba kgoro ya ga Seroka
- b) " " " " " Nkadimeng
- c) " " " " " Sinamela
- d) " " " " " Madibong
- e) " " " " " Kgaphola
- f) " " " " " Thulare

g) Sekgino: Thatathata, le ge mmušo woo wa Makgowa o ka mo fa "Tribal Authority", e ka se hole selo; ge a sa inamele le tshwarelo go dikgoro tše tša badimo; e be tšona di tlogo mo rapediša go Jehofa Modimo Ramatlaohle.

E.M.E. Motubatsi

Mokgwa wa bogologolo kgwenyepo keng?

Phetolo go lentšhu le, kgwenyepo, ke gore go hlobolela goba santathekeng. Moo, kgoši Sekhukhune wa pele o na le ba le lengwe la malapa a gagwe, o dutšhi fase le yo mongwe wa mahumagadi le masogana a mane le methepana e mebedi le ngwana difarong tša mmaagwe; kgoši e apere lethebo la mehlwaela ya diphukubje; ge o mo lebeletše nke o maketše motšei wa seswantšho gore naa monna yo o tla re nokela ka gona ka mola go selwana selaa!

Fig 38

"Tlhokwa di letše Mashilaagatše abo Ngwakwane,
 Noko ya Mohlake - Mohlaka wa Marole;
 Hlabirwa a Phaahle a Bauba!
 Makgowa ke badimo bana ba Aborahama.
 Ge nke phatane e kgaole medimo e laale,
 Moswāna o itše ke baMangatana¹⁾; le ke ke la ba kgona,
 ga ba bate boi.

Lewatle kgologolonaga ba tshetše ka seroto.

Theledi ya Marota, Mapshikološe ka mobu wa sehlaba;

Mashila a gatiša, ka Borwa o tšoo senyana.

Maanaka di fetša seatla Mashile,

Naaka laka le šuhlile Ntereke²⁾;

Ke tau ya Ngwana-Phala segaladi, tau ke hlaatša marega
lehlabula ke ya gafagafa.

Ka Borwa ke lle sehlana, ka ja ka gafela manong,

Makgatha tšona ka kgetha nathamagana, ka kgetha nama

1672 e botse lehlakori, ka ja; ka kona Mošopjadi Lekgolane."

Kgwenyepo e swanela motho goba batho bawo mebele ya bona
e nalego(sic) dibopego tše lekelelanego gabotsana; ba leemo le
kgahlišago: ka kudukudu go gonyepa bosebakeng sa bohloki goba
bošapareging, le mehleng ya kgalenyana ge motho a phela ka
kgwenyepo o be a šokiša, borrawešu ba fele ba re yo morwedi wa
Sekwati o lahlegile o fo sepela a išitše diatla ka mahwafeng!
Gomme se, e le mmolelo wa go nyamiša mang le mang yo a mmonago,
le ge lengwalo le lekgethwa le re motho wa pele o bupilwe(sic)
a le kgwenyepong, eupja mohlang wola a go bulega maahlo, o itše
a epona(sic) gore gaa tšwara a lewa ke dihlong a thoma go širela
ka dithokgwaneng.

Tlhobolelo e na le ditiro tše lebanego yona bjale ka
mabelong, go kuuka(sic) mekotla ya matswai, go rema dikota
goba sethogothono le medirong ya go fegediša.

Bodiidi ke kgobošo, bo leša ditšhila le go hlokagala go
ba le tlhomphego ka gare ga magageno, le go batho ba dilete tše
dingwe; ka baka lewo kgwenyepo e tsibja(sic) ga e le sebe.

1) ke tšhošwane tše khubedu tše bitšwago badimo ka gore di ja
bahu ka mabitleng kuwa bodulabahu.

2) borrawešu ga ba era Andries gomme kgoši a re: naaka laka le
ritifaditše(sic) ke lekgowa le.